

Подржан од

**ПРОГРАМ ОБУКЕ
ЗА СТЕЧАЈНЕ
УПРАВНИКЕ АГЕНЦИЈЕ
ЗА ЛИЦЕНЦИРАЊЕ
СТЕЧАЈНИХ УПРАВНИКА**
У САРАДЊИ СА ЕВРОПСКОМ
БАНКОМ ЗА ОБНОВУ И РАЗВОЈ

**РАДНА СВЕСКА 4:
ПОБОЈНЕ ТУЖБЕ И
ПРОНАЛАЖЕЊЕ ИМОВИНЕ**

СРБИЈА

АПРИЛ 2024

Локални правни консултант

ANDRIĆ
ATTORNEYS AT LAW

© ЕВРОПСКА БАНКА ЗА ОБНОВУ И РАЗВОЈ, 2024

Сва права задржана. Репродукција и ширење материјала који се налазе у овој публикацији ради образовних или других некомерцијалних сврха дозвољени су без претходне писмене дозволе власника ауторских права, под условом да се извор потпуно наведе и да се обавештење пошаље на: LITRestructuring@ebrd.com.

Садржај ове публикације одражава мишљења појединих аутора и не одражава нужно ставове ЕБРД-а. Термини и имена коришћени у овој публикацији за обележавање географских или других територија, политичких и економских група и јединица, не представљају и не треба да се тумаче као изрази или непосредни или подразумевани став, одобрење, прихватање или изражавање мишљења Европске банке за обнову и развој или њених чланова о статусу било које државе, територије, групе и јединице, или одређивању њених граница или суверенитету.

ПРЕГЛЕД САДРЖАЈА

Дефиниција појмова	4
1. Увод и циљеви обуке	6
2. Побијање правног посла и/или правне радње	7
3. Ништавост правног посла и побојне тужбе	9
4. Услови за побијање правних радњи и правних послова стечајног дужника	14
5. Радње и правни послови који се могу побити у стечају	15
6. Најчешћа питања у вези са побијањем правних радњи и правних послова стечајног дужника кроз праксу судова	19
7. Странке у поступку стечајног побитијања правне радње или правног посла стечајног дужника	23
8. Дејства побитијања правног посла или правних радњи стечајног дужника	27
9. Технике проналажења и повраћаја имовине	35
10. Међународни оквир – обавезе директора у периоду пре стечаја	40
11. Практични примери проналажења имовине – студије случаја	42
12. Закључак	44
13. Библиографија	45
13. Аутори и сарадници	46

ДЕФИНИЦИЈЕ ПОЈМОВА

Термин	Дефиниција
Побојне радње	(познате и као радње побијања) су судски поступци или правна средства која се могу покренути у поступцима стечаја против трећих страна (друштава и појединаца), а у циљу побијања радњи предузетих пре отварања поступка стечаја којим се нарушава равномерно намирење поверилаца или којим сеоштећују повериоци.
Повезана лица	су особе или ентитети који су директно или индиректно повезани са дужником, на пример, компаније исте групе или повезане компаније.
ЕБРД	означава Европску банку за обнову и развој.
Несолвентност	је неспособност друштва да плати своје дугове, што се обично показује или тестом тока готовине (тј. неплаћање обавеза по доспећу) или тестом биланса стања (тј. обавезе премашују вредност имовине). Неке јурисдикције омогућују неку (или неке) поступке реорганизације само уколико су друштва већ несолвентна или су у претећој несолвентности у блиској будућности.
Стечајни управници	су централне личности у већини система стечајног права и професионалци, често лиценцирани, који су задужени за различите одговорности као што су управљање пословањем дужника и припрема планова реорганизације до признавања потраживања поверилаца, продаја дужниковог пословања или имовине и расподела прихода. У неким земљама, правна лица могу обављати улогу стечајних управника.
Поступци у случају несолвентности	(понекад се називају стечајним поступцима) су формални законодавни процеси који се разликују у зависности од надлежности, али обично започињу након што суд одобри захтев за покретање стечајног поступка. Поступци због несолвентности често намећу ограничења у пословању дужника и његовом управљању и у могућностима поверилаца да наплате потраживања и генерално се карактеришу или као поступци реорганизације или банкротства.

Термин	Дефиниција
Банкротство	је формални поступак у складу са којим се именује стечајни управник да управља пословима и имовином дужника, да уновчи имовину тог дужника и да расподели приходе од отуђења имовине међу повериоцима, по редоследу приоритета утврђених законом.
Закон о облигационим односима	Закон о облигационим односима објављен у: „Сл. лист СФРЈ“, бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89, „Сл. лист СРЈ“, бр. 31/93, „Сл. лист СЦГ“, бр. 1/2003 – Уставна повеља и „Сл. гласник РС“, бр. 18/2020) и одредбама чл. 119 – 130. Закона о стечају („Сл. гласник РС“, бр. 104/2009, 99/2011 – др. закон, 71/2012 – одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018.
Закон о обављању плаћања правних лица, предузетника и физичких лица која не обављају делатност	Закон о обављању плаћања правних лица, предузетника и физичких лица која не обављају делатност објављен у „Сл. гласник РС“, бр. 68/2015.
Закон о платном промету	Закон о платном промету објављен у „Сл. лист СРЈ“, бр. 3/2002 и 5/2003 и „Сл. гласник РС“, бр. 43/2004, 62/2006, 111/2009 – др. закон и 31/2011.
Закон о парничном поступку	Закон о парничном поступку објављен у „Сл. гласник РС“, бр. 72/2011, 49/2013 – одлука УС, 74/2013 – одлука УС, 55/2014, 87/2018, 18/2020 и 10/2023 – др. закон.
Централни регистар депоа и клиринга хартија од вредности или ЦРХов	Централни регистар, депо и клиринг хартија од вредности је акционарско друштво које обавља послове клиринга, салдирања и регистравања трансакција са финансијским инструментима.

1. УВОД И ЦИЉЕВИ ОБУКЕ

1.1 Радње које претходе отварању поступка стечаја

1.1.1 У вођењу стечајног поступка често откривамо претходно финансијско лоше управљање, које последично доприноси наступању несолвентности или су последица поступања директора друштва који сакривањем имовину чине недоступном повериоцима.

1.1.2 Стечајни управник често има обавезу да спроводи истражне радње након именованја како би открио потенцијалне трансакције које могу бити предмет побијања и често постоји основ за поништај таквих радњи и повраћаја имовине.

1.1.3 Међутим, важно је разумети да су извршиоци све креативнији у проналажењу начина те је разноврсност оваквих радњи стално у развоју.

1.1.4 Ова Радна свеска ће пружити синтезу водећих пракси које покривају:

- а. примере радњи које могу бити предмет побијања;
- б. ставове судске праксе у погледу побојних тужби које иницира стечајни управник;

в. препоручене радње у истраживању и проналажењу имовине која би требало да предузме стечајни управник; и

г. препоручене акције које би требало да предузме стечајни управник како би покушао да пронађе имовину стечајног дужника, са циљем да се максимизира укупна вредност доступна свим повериоцима у стечају.

1.2 Циљеви обуке

1.2.1 На крају ове Радне свеске, имаћете разумевање и преглед:

- а. врста трансакција које наносе штету или утичу на равномерно намирење поверилаца у контексту поступка стечаја и како их стечајни управник може побијати и повратити имовину;
- б. препоручених корака стечајним управницима за прикупљање информација ради идентификације радњи које могу бити предмет побијања;
- в. посебних дужности директора у периоду пре покретања поступка стечаја у међународном оквиру;
- г. потенцијалних корака који могу помоћи у праћењу и проналажењу имовине; и
- д. актуелној судској пракси.

2. ПОБИЈАЊЕ ПРАВНОГ ПОСЛА И/ИЛИ ПРАВНЕ РАДЊЕ

2.1 УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

2.1.1 Стечајни управник је дужан да предузима све радње на које је овлашћен ради очувања и, по могућству, увећања стечајне масе како би се остварио циљ стечаја – најповољније колективно намирење стечајних поверилаца остваривањем највеће могуће вредности стечајног дужника, односно његове имовине.

2.1.2 Врло често, стечајни управник мора да побија правне послове и правне радње стечајног дужника не би ли таквим радњама дошао до имовине која ће се на крају искористити за намирење стечајних поверилаца. У овом делу радне свеске, указаће се на неке од ситуација које се јављају у пракси како би корисник радне свеске могао лакше и умешније да сагледа околности релевантне за примену овог правног института. Износиће се и поједини изводи из судских одлука и одговори на питања које је објавио Привредни апелациони суд ради предочавања ставова суда у вези са овом темом.

2.2 СТЕЧАЈНО И ВАНСТЕЧАЈНО ПОБИЈАЊЕ ПРАВНИХ РАДЊИ СТЕЧАЈНОГ ДУЖНИКА

2.2.1 Правни послови и правне радње стечајног дужника могу се побијати по одредбама чл. 280 – 285. Закона о облигационим односима. С обзиром на знатно већи број парничних поступака који су покренути побојним тужбама по одредбама Закона о стечају, у овом приручнику посветићемо се побијању правних радњи и правних послова стечајног дужника. Међутим, осврнућемо се и на ванстечајно побијање правних послова и правних радњи стечајног дужника, односно указаћемо на најзначајније сличности и разлике између побијања радњи и послова стечајног дужника ван стечаја и у стечају.

2.2.2 Између наведена два вида побијања има сличности. Заједничка карактеристика им је да се побијање у оба случаја предузима ради одузимања правног дејства одређеним правним радњама¹ или правним пословима које је стечајни дужник предузео, односно закључио. Када се наводи „одузимање правног дејства“, то не значи да се правна радња или правни посао стечајног дужника оглашава ништавим или да се поништава, једноставно речено, да не важи више и да никад није ни важио. То само значи да нема правно дејство у односу на одређена

лица. А која, видећемо у даљем излагању. Зависи од тога да ли је реч о стечајном или ванстечајном побијању. У случају ванстечајног побијања то је лице које је покренуло поступак побијања, а у случају стечајног побијања, у односу на стечајну масу.

2.2.3 Наиме, побијање ван стечаја предузима један поверилац ради намирења свог доспелог потраживања, јер своје потраживање не може да намири из постојеће имовине дужника. Зато правно дејство побијања односи се само у односу на њега, у обиму и границама потребним за намирење његовог потраживања. Побијање у стечају предузима се у циљу намирења свих стечајних поверилаца, те у случају успешног побијања правног посла или правне радње, правни посао или правна радња немају правно дејство према стечајној маси – не само према лицу који је покренуо поступак побијања. Код побијања у стечају, дакле, противник побијања дужан је да у стечајну масу врати сву имовинску корист стечену на основу побијеног посла или друге радње у циљу колективног намирења свих стечајних поверилаца. Код побијања ван стечаја, правна радња губи дејство само према повериоцу који је покренуо поступак побијања и само колико је потребно за намирење његовог потраживања.

2.2.4 Поред напред наведене разлике, другачији су и услови за побијање у стечају и ван поступка стечаја. Код побијања у стечају, по природи ствари, инсолвентност се претпоставља; код побијања ван стечаја поверилац мора да докаже инсолвентност дужника и немогућност намирења свог потраживања из његове имовине. Такође, поверилац мора да докаже и да му је доспело потраживање. С обзиром на то да даном отварања стечајног поступка потраживања која нису доспела, сматрају се доспелим, у побијању у стечају, стечајни поверилац треба само да докаже да има утврђено потраживање – доспелост се претпоставља. Постоји још једна разлика у условима који су законом прописани. Чл. 119. ст. 1. Закона о стечају, прописано је да се правни послови и друге правне радње закључене односно предузете пре отварања стечајног поступка могу побијати само ако се њима нарушава равномерно намирење стечајних поверилаца или оштећују повериоци или ако се поједини повериоци њима стављају у погоднији положај².

¹ Могу бити и фактичке радње, што ћемо споменути у даљем излагању на одговарајућем месту.

² Законом о стечају је наведени услов означен је као „погодовање поверилаца“.

2.2.5 Поступак побијања ван стечаја могу покренути различити и излучни повериоци, поступак побијања у стечају могу покренути стечајни управник у име и за рачун стечајног дужника, односно стечајне масе и стечајни повериоци.

2.2.6 Различити су рокови за подизање побојних тужби у поступку побијања ван стечаја и у стечају. Побојне тужбе ван стечаја могу се поднети у року од три године када се ради о побијању бесплатних располагања и са њима изједначеним правним радњама, односно у року од годину дана од дана када се побијају теретни правни послови. Рок се рачуна од дана када је предузета правна радња која се побија, односно од дана када је требало предузети пропуштenu радњу. Побојне тужбе по одредбама Закона о стечају могу се поднети од дана отварања стечајног поступка до дана одржавања рочишта за главну деобу. С обзиром на специфичан положај и права различитих и излучних поверилаца у поступку стечаја, различити и излучни повериоци могу побијати правне радње и правне послове стечајног дужника и након отварања стечајног поступка по правилима ванстечајног побијања. Побијање правног посла и правних радњи ван стечаја и у стечају могу се побијати и приговором у парници који се може истакнути до окончања првостепеног поступка. За побијање правног посла и правних радњи у стечају, чл. 128. ст. 2. Закона у стечају је изричито прописано да се побијање може вршити и подношењем противтужбе. И у случају приговора и у случају подизања противтужбе, законом нису прописани рокови као у случају подизања побојних тужби. Мишљења смо да стечајни управник увек, кад може, треба да дејства побијања правног посла или правних радњи стечајног дужника обезбеди истицањем приговора. Ово из разлога што се за подизање побојних (против)тужби плаћа судска такса, а за истицање приговора није прописана ова обавеза.. Сведоци смо све чешћих стечајних

поступака са стечајним дужницима без имовине или са невеликом имовином па с обзиром на то да је обично велика вредност предмета спора у побојним парничним поступцима за коју се плаћају судске таксе у високим износима, један од начина да се спречи одливање новчаних средстава из стечајне масе је и овај. Ипак, приговор се може истакнути само ако се стечајни дужник нађе у положају туженог у парници, па у том смислу, није увек могуће истицати приговор, већ је некад нужно подићи и тужбу. Нпр., тужилац је поверилац коме је оспорено различито право. У парничном поступку, стечајни управник истиче приговор ради побијања правног посла из ког потиче право на обезбеђење потраживања. С обзиром на то да је приговор основан, тужбени захтев повериоца за утврђење различитог права се одбија као неоснован. Ово посебно има смисла, ако и сам поверилац није платежно способан па стечајни дужник неће моћи да накнади трошкове парничног поступка који настану.

2.2.7 У другој ситуацији, стечајни управник жели да врати имовинску корист у стечајну масу по основу побијања. Нпр., стечајни дужник пре отварања стечајног поступка поклонио је непокретност трећем лицу. С обзиром на то да треће лице не намерава да тужи стечајног дужника, стечајни управник ће морати да подигне побојну тужбу ради враћања имовинске користи (непокретности) у стечајну масу. Дакле, некад је нужно подићи побојну тужбу.

2.2.8 Оно што је најбитније за оба вида побијања, и стечајног и ванстечајног, јесте да предмет побијања могу бити само пуноважни правни послови. Под пуноважним правним пословима мисли се на правне послове који нису ништави и правни послови који су били рушљиви, али је истекао законски рок за њихово поништење. У даљем тексту ћемо посветити мало више пажњу овом правном питању, јер се у пракси дешава да стечајни управници то превиде.

3. НИШТАВОСТ ПРАВНОГ ПОСЛА И ПОБОЈНЕ ТУЖБЕ

3.1.1 Као што смо навели, ништав правни посао се не може побијати нити у стечају нити ван стечаја. Таква тужба ће бити одбијена као неоснована. Оно што је ништаво, не може се временом оснажити. Тужбе за утврђивање ништавости правног посла не застаревају и подизање таквих тужби може учинити свако заинтересовано лице.

3.1.2 Ништави уговори су законски дефинисани чл. 103. Закона о облигационим односима који гласи:

„(1) Уговор који је противан принудним прописима, јавном поретку или добрим обичајима је ништав ако циљ повређеног правила не упућује на неку другу санкцију или ако закон у одређеном случају не прописује што друго.

(2) Ако је закључење одређеног уговора забрањено само једној страни, уговор ће остати на снази ако у закону није што друго предвиђено за одређени случај, а страна која је повредила законску забрану сносиће одговарајуће последице.“

3.1.3 У вези са ништавошћу правних послова, осврнућемо се два случаја из праксе, из којих ћемо видети значај разликовања правних послова која се могу побијати побојном тужбом од правних послова који су ништави и који е не могу побијати побојном тужбом у парничном поступку.

3.1.4 Најпре, у вези са првим примером, указаћемо на чл. 5. Закона о обављању плаћања правних лица, предузетника и физичких лица која не обављају делатност. Ст. 1. наведеног члана Закона прописано је да правна лица и предузетници могу међусобне новчане обавезе измиривати и уговарањем промене поверилаца, односно дужника у одређеном облигационом односу (асигнација, цесија, приступање дугу, преузимање дуга, уступање дуга и др.), пребијањем (компензација) и на други начин у складу са законом. Ст. 2. истог члана Закона прописано је да правна лица и предузетници не могу измиривати међусобне новчане обавезе на начин из става 1. овог члана, уколико су њихови рачуни у тренутку плаћања блокирани ради извршења принудне наплате, осим ако друкчије није утврђено законом којим се уређује порески поступак. Наведени закон ступио је на снагу 12. 8. 2015. године, почео је да се примењује 1. 10. 2015. године. Идентичне одредбе садржане су биле у чл. 46. ст. 2. и ст. 3. Закона о платном промету, Закону који се примењивао до 30. 9. 2015. године. За време важења наведеног Закона о платном промету, Врховни касациони суд је у Решењу Прев 404/2018 од 11.07.2019. године изнео став да правни послови закључени супротно забрани из чл. 46. ст. 3. Закона о платном промету су ништави правни послови. На основу

наведеног, и Привредни апелациони суд је заузео идентичан став да су ништави уговори закључени супротно забрани из члана 46. став 3. Закона о платном промету, као и члану 5. став 2. Закона о обављању плаћања правних лица, предузетника и физичких лица која не обављају привредну делатност.

3.1.5 У конкретном примеру, стечајни управник у име и за рачун стечајног дужника, подигао је побојну тужбу против лица са којим је стечајни дужник закључио уговор о залози покретних ствари. Тражио је да суд утврди да наведени уговор нема правно дејство према стечајној маси, јер је закључен са намером оштећења поверилаца, те захтева да се тужени обавезе да врати у стечајну масу покретне ствари које су биле под залогом. Уговор о залози покретних ствари закључен је пет година пре подношења предлога за покретање стечајног поступка. Међутим, оно што је битно, уговором о залози обезбеђује се потраживање по основу уговора о преузимању дуга, који је закључен када је рачун стечајног дужника био у блокади. Стечајни дужник, као тужилац, износио је наводе и предлагао доказе на основу којих би се утврдило да су наведеним уговором оштећени остали повериоци и да је постојала намера и тужиоца и туженог за оштећење поверилаца. Међутим, суд је имао у виду да се залогом обезбеђује потраживање које је засновано на ништавом правном послу – на уговору који је закључен супротно чл. 46. ст. 3. Закона о платном промету. Стога, суд је одлучио да одбије тужбени захтев као неоснован, јер је нашао да је уговор о преузимању дуга ништав правни посао, па самим тим и предметна залогом, као акцесорни правни посао. Како се ништави правни послови не могу побијати, тужбени захтев из побојне тужбе одбијен је као неоснован.

3.1.6 У другом случају, стечајни дужник је покренуо парнични поступак ради утврђивања да не постоји оспорено потраживање повериоца, које се односи на неисплаћене закупнине. Стечајни управник оспорио је потраживање, између осталог, и из разлога што сматра да закупнине потичу из ништавог правног посла и тражио је од суда да суд утврди ништавост уговора о закупу. Наиме, стечајни управник је током парничног поступка истицао да између уговорних страна није постојала намера коришћења непокретности по основу уговора о закупу, већ задуживање стечајног дужника и извлачење новца гомилањем нереалних обавеза. Законски заступник стечајног дужника била је мајка закуподавца, оснивач и некадашњи законски заступник стечајног дужника био је отац закуподавца. Закупнина је износила 1.500,00 евра, а тржишна цена закупа објекта као предметног је била око 535,00 евра. Током поступка, предлагао је и извођење доказа у циљу доказивања истинитости својих тврдњи. Првостепени суд је одбио тужбени захтев стечајног дужника за утврђење ништавости

уговора о закупу, са образложењем да је оценио да су неосновани наводи тужиоца да уговор није имао допуштен основ сходно чл. 52. Закона о облигационим односима, јер је закључен са намером оштећења поверилаца, у ситуацији да је закључен у време када је тужилац био ликвидно и солвентно друштво и његови рачуни нису били у блокади. Уговор је садржао предмет и цену закупа као основне елементе уговора о закупу, па по оцени првостепеног суда тужбени захтев за утврђење ништавости уговора није основан. Другостепени суд је одбио жалбу тужиоца као неосновану. У поступку по посебној ревизији, Врховни касациони суд укида првостепену и другостепену одлуку и предмет враћа првостепеном суду. Врховни касациони суд образлаже да у конкретној ситуацији није било довољно оценити да је уговор о закупу закључен у складу са одредбама Закона о облигационим односима које дефинишу појам и предмет уговора о закупу, те да уговор има битне елементе – предмет закупа и закупнину, за закључак да ли је уговор ваљан, односно да није ништав. Уговор који нема битне елементе у крајњем неће производити правно дејство, али то не води ништавости уговора. Уговарање закупнине у три пута већем износу од реалне тржишне закупнине, са једне стране је ствар воље уговорних страна, како то оцењује првостепени суд, али са друге стране уз одређене околности може указивати на недозвољене циљеве у закључењу уговора, на шта указује стечајни дужник. Другостепени суд је закључио да је уговор закључен уз поштовање принудних прописа, јавног поретка и добрих обичаја, а да за такву оцену није дао ниједан разлог и није указао на конкретне околности према којима је то закључио. Непоштовање принудних прописа, јавног поретка и добрих обичаја би, према одредбама чл. 103. Закона о облигационим односима, водило ништавости уговора, па је из тих разлога управо била неопходна оцена предметног уговора закљученог и потом примењиваног током дужег временског периода у коме је дошло и до блокаде тужиоца, због које он није могао измирити обавезе на име закупнине. Основ уговора је видљив, у смислу чл. 52. Закона о облигационим односима, али према конкретним околностима бива спорно да ли се такав основ испуњава. Када је наведена чињеница спорна, онда је доведено у питање да ли је правни основ за закључење предметног уговора скривен. Наложено је, између осталог, у поновном поступку да првостепени суд испита и ове околности приликом утврђивања да ли је предметни уговор о закупу ништав или није.

3.1.7 Дакле, у првом примеру, стечајни управник је подигао побојну тужбу ради побијања правног посла који је ништав и изгубио спор, у другом примеру, стечајни управник је поступио правилно и оспорио потраживање повериоца из разлога ништавости правног посла на основу ког је пријављено оспорено потраживање. Суштина је да пре подизања побојне тужбе, односно тужбе за утврђење ништавости правног посла, стечајни управник сагледа све околности случаја и оцени да ли је у конкретном случају ништав правни посао или је пуноважан. По могућству, потребно је затражити правни савет адвоката. Ово је врло битно, због вредности предмета спора, јер у оваквим парничним поступцима, у већем броју случајева, настају знатни трошкови које ће, у случају губитка спора, сносити стечајни дужник. Једнако важно је и да стечајни управник оцени да ли има економског оправдања подносити овакве тужбе, ако је вероватно (не мора да буде извесно), да од противника побијања неће моћи да врати имовинску корист коју је стекао из побијаног правног посла или правне радње.

3.1.8 Савет је да ако стечајни управник није сигуран да ли се ради о ништавом или пуноважном правном послу, у тужби истакне два тужбена захтева –

- 1** примарни и
- 2** евентуални тужбени захтев.

Правни основ за то налази се у одредби чл. 197. ст. 2. Закона о парничном поступку: „Тужилац може два или више тужбених захтева у међусобној вези да истакне у једној тужби, на начин да суд усвоји следећи од тих захтева, ако нађе да претходни захтев није основан.“

3.1.9 Предност оваквог поступања је што у случају усвајања макар једног од наведена два тужбена захтева, странка се сматра да је успела у спору и досуђује јој се накнада трошкова у целости. У том смислу изјаснила се и судска пракса. У наредним редовима, изнећемо ставове судске праксе који се односе на питања ништавости правних послова стечајног дужника и побојних тужби, те питања накнаде трошкова парничног поступка у поступцима у којима су истакнути примарни и евентуални тужбени захтев.

Питање бр. 1:

Да ли када се ради о тужби за побијање правних послова и правних радњи стечајног дужника треба приликом мериторног одлучивања посебно водити рачуна о ништавости правних послова и правних радњи по службеној дужности чије побијање тужилац предметном тужбом заједно са обавезом враћања имовинске користи у стечајну масу стечајног дужника тражи у ситуацији када се побијати могу само пуноважни правни послови и правне радње, а не ништави правни послови и правне радње?

Одговор:

Према одредби члана 103. став 1. Закона о облигационим односима уговор који је противан принудним прописима и јавном поретку или добрим обичајима је ништав ако циљ повређеног права не упућује на неку другу санкцију или ако закон у одређеном случају не прописује што друго. Према члану 109. Закона о облигационим односима на ништавост суд пази по службеној дужности и на њу се може позвати свако заинтересовано лице. Предмет стечајног побијања могу бити правни послови и друге правне радње закључене, односно предузете пре отварања стечајног поступка, којима се нарушава равномерно намирење стечајних поверилаца, оштећују повериоци, или којима се поједини повериоци стављају у погоднији положај. Предмет побијања могу бити и правни послови и правне и процесне радње на основу којих је донета извршна исправа, или које су предузете по основу извршне исправе или у току поступка принудног извршења, ако испуњавају услов из става 1. члана 119. Закона о стечају.

Сврха побијања јесте да се ограничи дејство пуноважног правног посла само у односу на стечајну масу, за разлику од ништавих правних послова, који не производе дејство ни између уговорних страна, па ни у односу на трећа лица, а то значи да они не производе правно дејство ни према стечајној маси. Стога, предмет побијања и не могу бити ништави правни послови, јер они и не производе правно дејство како је наведено ни према коме, па ни према стечајној маси.

Имајући у виду цитиране одредбе Закона о облигационим односима и правну природу побијања (како ванстечајног, тако и стечајног) то ће суд у парничном поступку уколико је предмет побијања уговор, пазити по службеној дужности на ништавост правног посла, а на основу доказа којима располаже у списима предмета.

Судска пракса - ЕВЕНТУАЛНИ ТУЖБЕНИ ЗАХТЕВ И ТРОШКОВИ ПОСТУПКА

Усвајањем евентуалног тужбеног захтева, тужилац је у парници успео у целини и у складу са тим, припада му накнада трошкова парничног поступка у целости.

Из образложења:

„Претходно наведени закључак првостепеног суда о трошковима поступка се за сада не може прихватити и испитати, а имајући у виду да није јасан став првостепеног суда да је тужени успео у делу у коме је одбијен примарни тужбени захтев, а да је тужилац успео у делу у коме је усвојен евентуални тужбени захтев и да из тог разлога свака странка треба да сноси своје трошкове поступка. У том смислу се основано жалбом тужиоца указује на природу евентуалног тужбеног захтева, а која подразумева да суд има обавезу да прво одлучује о примарно постављеном тужбеном захтеву, па уколико нађе да овај захтев није основан тек тада суд одлучује о евентуално постављеном тужбеном захтеву који суштински тада постаје самостални захтев. Усвајањем евентуалног тужбеног захтева, странка у парници је успела у целини и у складу са тим би истој и припадали трошкови поступка.“

Сентенца:

Тужба за утврђење ништавости уговора подноси се у односу на правне послове који нису пуноважни и последица утврђења ништавости је то да ништави послови не производе правно дејство ни између уговорних страна, нити у односу на трећа лица. Уговори који нису пуноважни не могу се побијати у стечају по правилима „побијање правних радњи стечајног дужника“, јер као ништави не производе правно дејство ни према коме, па ни према стечајној маси дужника. Међутим, у оваквој ситуацији постављањем и евентуалног захтева у једној тужби, избегава се покретање више парничних поступака и сва питања поводом истих уговора разрешила би се у једном парничном поступку: питање ништавости, односно пуноважности правног посла, као и основаност побијања. У сваком случају правне последице таква два захтева нису једнаке, што и процесно оправдава постављање евентуалног захтева (аутор сентенце: Марјана Јањић).

Из образложења:

„Тужилац је у тужби првобитно истакао и примарни и евентуални тужбени захтев. Погрешно је становиште првостепеног суда да утврђење ништавости уговора сходно члану 103 Закона о облигационим односима и тужбени захтев за побијање правних послова на основу Закона о стечају не могу бити у односу примарног и евентуалног захтева, уз образложење првостепеног суда да су дејства које тужилац захтева у суштини иста, с обзиром да ни једни ни други послови не производе правно дејство.“

Тужба за утврђење ништавости уговора подноси се у односу на правне послове који нису пуноважни. Последица утврђења ништавости је то да ништави послови не производе правно дејство ни између уговорних страна, нити у односу на трећа лица. Уговори који нису пуноважни не могу се побијати у стечају по правилима „побијање правих радњи стечајног дужника“, јер као ништави не производе правно дејство ни према коме, па ни према стечајној маси дужника.

Побијање дужникових правних радњи повериоцима даје овлашћење да ради намирања свог потраживања, под одређеним условима могу прогласити да су без дејства правне радње које је преузео дужник, а које се тичу дужникове имовине. Последице успешног побијања односе се како на стечајну масу стечајног дужника, тако и на противника побијања. Правна радња, односно правни посао који се побија немају дејство према стечајној маси и противник побијања је дужан да у стечајну масу врати сву имовинску корист стечену на основу побијаног посла и друге радње.

Одредбом члана 197 Закона о парничном поступку прописана је могућност истицања више тужбених захтева против истог туженог, ако у сви захтеви повезани истим чињеничним и правним основом и такав захтев се назива евентуални захтев.

Постављање и евентуалног захтева у једној тужби избегава се покретање више парничних поступака и сва питања поводом истих уговора разрешила би се у једном парничном поступку: питање ништавости, односно пуноважности правног посла, као и основаност побијања.

У оваквој ситуацији, тужбени захтев опредељен сходно члану 197 ЗПП, треба да гласи: „Утврђује се да је ништав уговор... закључен између...“.

Уколико суд одбије овај захтев тужилац предлаже да суд усвоји евентуални захтев: „Утврђује се да је без дејства према стечајној маси тужиоца уговор... закључен између...“.

Тужилац је у конкретном случају у тужби од 26.02.2013.године правилно определио тужбени захтев захтевајући и утврђење ништавости и побијање дужникових правних радњи.

Из наведених разлога, не може се прихвати становиште првостепеног суда да се истакнути захтеви не налазе у односу примарног и евентуалног, већ да је реч о једном тужбеном захтеву.

Из образложења тужбе од 26.02.2013. године произлази да је тужилац пре свега побијао дужникове правне радње сходно одредбама Закона о стечају, а затим и у евентуалном захтеву захтева утврђење ништавости уговора. Правилан је закључак првостепеног суда да суд није везан за правни основ из тужбе, али на основу свега наведеног првостепени суд даје разлоге ценећи само основ утврђења ништавости сходно члану 103 Закона о облигационим односима, у вези са одредбом 46 став 3 Закона о платном промету. Тужилац коначно опредељује тужбени захтев захтевајући утврђење ништавости таксативно наведених уговора (сходно одредбама Закона о облигационим односима у вези са чланом 46 став 3 Закона о платном промету), односно да се утврди да су закључени уговори без дејства.

Из коначно опредељеног тужбеног захтева 12.03.2015. године остало је нејасно да ли тужилац остаје и код захтева којим све наведене уговоре побија и у смислу одредаба Закона о стечају, с обзиром да је законска формулација "без дејства у односу на стечајну масу" нешто што се и подразумева, посебно имајући у виду садржај тужбе и намере тужиоца да тужбом пре свега побија правне послове стечајног дужника сходно одредбама Закона о стечају."

Усвајањем евентуалног тужбеног захтева, тужилац је у парници успео у целини и у складу са тим истом припадају и трошкови поступка.

Из образложења:

"Претходно наведени закључак првостепеног суда о трошковима поступка се за сада не може прихватити и испитати, а имајући у виду да није јасан став првостепеног суда да је тужени успео у делу у коме је одбијен примарни тужбени захтев, а да је тужилац успео у делу у коме је усвојен евентуални тужбени захтев и да из тог разлога свака странка треба да сноси своје трошкове поступка. У том смислу се основано жалбом тужиоца указује на природу евентуалног тужбеног захтева, а која подразумева да суд има обавезу да прво одлучује о примарно постављеном тужбеном захтеву, па уколико нађе да овај захтев није основан тек тада суд одлучује о евентуално постављеном тужбеном захтеву који суштински тада постаје самостални захтев. Усвајањем евентуалног тужбеног захтева, странка у парници је успела у целини и у складу са тим би истој и припадали трошкови поступка."

4. УСЛОВИ ЗА ПОБИЈАЊЕ ПРАВНИХ РАДЊИ И ПРАВНИХ ПОСЛОВА СТЕЧАЈНОГ ДУЖНИКА

4.1.1 У претходним редовима навели смо да се могу побијати само правни послови који нису ништави, као и рушљиви правни послови који више нису рушљиви, јер у законском року нису поништени. Међутим, поред наведеног предуслова за побијање правних радњи и правних послова у стечају, постоји још један предуслов, а то је да нема довољно имовине за потпуно намирење стечајних поверилаца. Наведени предуслов произилази из логике ствари и сврхе постојања правног института побијања. Терет доказивања наведене чињенице је на лицу који побија правне радње или правни посао стечајног дужника у стечају. По правилу, наведена чињеница није тешко доказива, уколико постоји, и доказује се најчешће вештачењем од стране вештака економско-финансијске струке.

4.1.2 Након што се утврди да су испуњени предуслови за побијање, прелази се на утврђивање постојања једног од услова за побијање, који су прописани чл. 119. ст. 1. Закона о стечају. Дакле, мора бити испуњен један од следећих услова:

да је дошло до нарушавања равномерног намирења стечајних поверилаца; или

да се повериоци оштећују; или

да су пословима и правним радњама поједини повериоци стављени у погоднији положај.

4.1.3 Уколико је испуњен један од наведених услова, даље се приступа утврђивању основа за побијање, прописаних члановима 120, 121, 122. и 123. Закона о стечају. Пре него што наведемо неке примере кроз које ћемо указати шта је било спорно у пракси, уз изношење судских ставова, најпре ћемо навести шта се све може побијати по правилима Закона о стечају.

5. РАДЊЕ И ПРАВНИ ПОСЛОВИ КОЈИ СЕ МОГУ ПОБИЈАТИ У СТЕЧАЈУ

5.1.1 Предмет побијања су радње стечајног дужника које су предузете, односно правни послови који су закључени, пре отварања стечајног поступка, а којим се умањила имовина што је за последицу имало немогућност равномерног намирања стечајних поверилаца, оштећење неког од поверилаца или стављање појединих поверилаца у повољнији положај. Предмет побијања су двострани правни послови као што су уговори, једнострани правни послови, као што је издавање менице, давање заложне изјаве, једностране изјаве воље, као што је изјава о компензацији. Изузетно, могу се побијати и фактичке радње, као што је нпр. радња уништења хартије од вредности на доносиоца. Ово под претпоставком да је неко треће лице имало користи од тога.

5.1.2 Побијају се не само активне радње, већ и радње пропуштања. Нпр., стечајни дужник се не прихвати наслеђа, не прекине рок застарелости потраживања или пропусти да закључи уговор о поклону којим би стекао одређено право. При томе, Законом о стечају у одредби чл. 119. ст. 3, отклоњена је свака сумња око тога да ли се могу побијати и процесне радње стечајног дужника. Могу се побијати и процесне радње, па тако нпр. то су ситуације када стечајни дужник пре отварања стечаја није одговорио на тужбу, или је признао тужбени захтев тужиоца којим се тражило утврђење права својине на непокретности или постојања залог, или није пријавио потраживање у стечајном поступку свог дужника или није истакао приговор застарелости и тако изгубио спор у парници.

5.1.3 Законом о стечају је прописано које се правне радње, односно правни послови не могу побијати и то је наведено у чл. 119. ст. 5. и чл. 126. Закона о стечају. Међутим, овде желимо указати и на став судске праксе у погледу немогућности побијања правних послова у одређеним ситуацијама.

5.1.4 Дакле, према ставу судске праксе, не могу се побијати правни послови из којих су настала потраживања која нису оспорена на испитном рочишту. Или су нпр. оспорена, а поверилац докаже у парници постојање пријављеног потраживања. У таквој ситуацији нпр. када је разлучном повериоцу оспорено потраживање, које је утврдио у парничном поступку и пресуда о утврђењу разлучног права је правноснажна, стечајни управник не би имао правни интерес за покретање новог парничног поступка ради побијања заложне изјаве на основу које је настало и сада утврђено разлучно право. У вези с овим, изнећемо и ставове Привредног апелационог суда који су објављени у билтенима судске праксе привредних судова као и изводе из релевантне судске праксе.

Питање бр. 2:

Да ли стечајни дужник као тужилац губи право на побијање правног посла (компензације) када је стечајни управник након отварања стечајног поступка имао у пословним књигама стечајног дужника увид да је компензација спроведена, али није у року за пријаву потраживања оспорио пребијање извршено пре покретања стечајног поступка? То све имајући у виду члан 130. Закона о стечају као и чињеницу да потраживања која су била предмет пребоја нису спорна, односно да су за пребој у моменту давања изјаве били испуњени сви законом прописани услови.

Одговор:

Општи услови побијања правних радњи стечајног дужника (правних послова и других правних радњи) прописани су одредбом члана 119. Закона о стечају па је, између осталог, предвиђено да се побијање може вршити од дана отварања стечајног поступка до дана одржавања рочишта за главну деобу. Дакле, могућност побијања правних радњи није ограничена на фазу пријављивања потраживања нити је условљено претходним подношењем пријаве потраживања од стране противника пребијања.

Међутим, стечајни управник не може основано побијати правни посао из ког је проистекло потраживање које је претходно признао. Уколико сматра да је правни посао из ког је проистекло потраживање подобан побијању стечајни управник ће такво потраживање оспорити, па ће у парници покренутој тужбом повериоца ради утврђивања основаности потраживања приговором побијати правни посао из ког је проистекло оспорено потраживање.

На право стечајног дужника на побијање правних радњи не утиче одредба члана 130. Закона о стечају будући да су истом регулисане последице успешног побијања у смислу да је противник побијања дужан да у стечајну масу врати корист која је стечена побијеним правним послом, а да има право да своје противпотраживање (у конкретном питању то би било потраживање које је пребио компензацијом која је успешно побијена) оствари подношењем накнадне пријаве потраживања као стечајни поверилац.

Сентенца:

Стечајни дужник који није у року за пријаву потраживања оспорио пребијање извршено пре покретања стечајног поступка, губи право да побија ту правну радњу под условом да потраживања која су била предмет пребоја нису спорна, односно да су за пребој у моменту давања изјаве били испуњени сви законом прописани услови. (аутор сентенце: Мирјана Гитарић)

Из образложења:

„У конкретном случају, тужени је право на пребијање према тужиоцу, као стечајном дужнику, стекао пре отварања стечајног поступка, па је стога пребој свог потраживања могао да изврши и након отварања стечаја, да до пребоја није дошло пре отварања поступка стечаја. Међутим, у конкретном случају стечајни управник је након отварања стечајног поступка имао у пословним књигама стечајног дужника увид да је компензација спроведена, па ако није прихватио спровођење такве компензације, морао је о томе благовремено обавестити повериоца који би имао могућност да пријави своје потраживање у преклузивном року који је одређен решењем о отварању стечајног поступка и да уз пријаву потраживања истакне приговор пребијања, што у овом случају није учињено, већ је само поднета тужба за наплату потраживања.

Надаље, основа за побијање правне радње стечајног дужника, односно предметне компензације нема, јер се не остварује ни циљ прописан чл. 130. Закона о стечају, који прописује да у случају да побијање буде правноснажно усвојено побијани правни посао односно правна радња немају дејство према стечајној маси, а противник побијања је дужан да у стечајну масу врати имовинску корист стечену на основу тог посла или друге радње, из чега јасно произлази да наведена законска норма има за циљ да отклони последице које су проистекле из побијаног правног посла, односно правне радње, враћањем имовинске користи у стечајну масу. Међутим, у конкретном случају примена наведене законске нормe не би остварила своју сврху, обзиром да би право на пребијање тужени, као стечајни поверилац, имао и након отварања поступка стечаја пријављивањем свог потраживања и уз исто достављањем изјаве о пребијању, с обзиром да само постојање међусобних потраживања, њихова висина и доспелост у току првостепеног поступка није била спорна. Међутим, како га је стечајни управник својим поступањем онемогућио у томе, јер је ову тужбу поднео након истека рока за пријаву потраживања, то не може са успехом побијати предметну правну радњу стечајног дужника."

5.1.5 У пракси се поставило питање да ли се могу побијати радње које је предузео стечајни управник у поступку стечаја. О овоме се такође изјаснила судска пракса.

Питање бр. 3:

Над правним лицем вођен је стечајни поступак, у коме су испитана пријављена потраживања и који је окончан усвајањем плана реорганизације. Због непоступања по плану, поново је отворен стечај над тим правним лицем. Нови стечајни управник побија радњу претходног стечајног управника којим је признао потраживање једном повериоцу. Да ли је то дозвољено? Да ли предмет побијања правних радњи стечајног дужника уопште могу бити радње предузете од стране стечајног управника (нпр. изјашњење о потраживању, узимање кредита и сл.)?

Одговор:

Одредбом члана 119. став 1. Закона о стечају, који регулише опште услове побијања, прописано је да правне послове и друге правне радње закључене односно предузете пре отварања стечајног поступка, којима се нарушава равномерно намирење стечајних поверилаца или оштећују повериоци, као и правне послове и друге правне радње којима се поједини повериоци стављају у погоднији положај (у даљем тексту: погодовање поверилаца), могу побијати стечајни управник, у име стечајног дужника и повериоци, у складу са одредбама овог закона. Дакле, побијати се могу правне радње предузете пре отварања поступка стечаја, па и оне предузете у току претходног стечајног поступка, али не и радње које је стечајни дужник и стечајни управник предузео након отварања поступка стечаја без обзира што се тај поступак окончао обуставом (било услед усвајања плана реорганизације или на други начин нпр. продајом стечајног дужника као правног лица). У том смислу и процесне радње на основу којих је донета извршна исправа или које су предузете по основу извршних исправа, а након отварања поступка стечаја, не могу бити предмет побијања.

Последњим изменама Закона о стечају ("Службени гласник РС" бр. 113/17) у члану 126. став 1. тачка 1. и 2. изричито је прописано да се не могу побијати послови односно правне радње предузете ради узимања кредита или зајма у складу са чланом 27. став 2. овог закона и давање обезбеђења по том правном послу, ако је након обуставе стечајног поступка у којем је такав кредит или зајам узет дошло до отварања стечаја над истим стечајним дужником, као и закључивања уговора

о кредиту или зајму у смислу члана 157. став 1. тачка 10) овог закона и давања обезбеђења по том правном послу, ако је након обуставе стечајног, односно претходног стечајног поступка у којем је правноснажно усвојен план реорганизације дошло до отварања стечаја над истим стечајним дужником, као и радње учињене ради настављања послова предузетих после отварања поступка стечаја. Према првобитној верзији одредбе члана 126. став 1. тачка 1. и 2. (која је била на снази до 25.12.2017. године) нису могле бити предмет побијања правне радње предузете ради извршења усвојеног плана реорганизације стечајног дужника предузете после отварања стечајног поступка и ради настављања послова предузетих после отварања стечајног поступка.

Дакле, законодавац је најновијом изменом, поред опште одредбе да се не могу побијати правне радње предузете након отварања стечаја (па ни послови узимања кредита), посебном нормом од могућности побијања изузео одређене правне послове предузете по отварању стечаја. Наведено не искључује примену опште норме на остале правне послове и правне радње предузете по отварању стечаја.

Чињеница да је стечајни поступак у ком је радња предузета обустављен, па је касније отворен нови поступак стечаја, не утиче на могућност побијања будући да радња која није могла бити побијана у једном стечајном поступку не може бити предмет побијања ни у накнадно отвореном.

Питање бр. 4:

У књиговодству стечајног дужника прокњижена је компензација са повериоцем који је у изгласаном Унапред припремљеном плану реорганизације предвиђен за намирење у класи поверилаца у којој нису доспеле обавезе за плаћање у време књижења компензације. Да ли су испуњени услови за побијање правних радњи стечајног дужника из чланова 119-130 Закона о стечају? Да ли су испуњени услови за побијање правних радњи стечајног дужника из чланова 119-130 Закона о стечају уколико компензација није оверена од стране повериоца већ само од стране сада стечајног дужника који је компензацију и спровео у свом књиговодству?

Одговор:

Према одредби чл. 160. ст. 4. Закона о стечају, ако се унапред припремљени план реорганизације на рочишту усвоји, стечајни судија ће решењем истовремено отворити стечајни поступак, потврдити усвајање унапред припремљеног плана реорганизације и обуставити стечајни поступак. Такође, чл. 73. ст. 2. Закона о стечају је прописано да правне последице отварања стечајног поступка не наступају у случају истовременог отварања и обуставе стечајног поступка према унапред припремљеном плану реорганизације.

Одредбе Закона о стечају које се односе на побијање правних послова и правних радњи, чл. 119. - 130. Закона о стечају, могу се примењивати само у ситуацији када је стечајни поступак над привредним друштвом отворен. Стога, у ситуацији када је унапред припремљени план реорганизације усвојен, стечајни поступак отворен, и истим решењем обустављен, то значи да нису наступиле правне последице отварања стечаја према наведеној одредби чл. 73. ст. 2. Закона о стечају, па у тој ситуацији нема услова за примену одредби Закона о стечају, које се односе на побијање.

Из другог питања произилази да је након што је изгласан унапред припремљени план реорганизације стечајни поступак отворен и истим решењем обустављен, а касније и отворен стечајни поступак над истим привредним друштвом. Стога у конкретној ситуацији, када су наступиле правне последице отварања стечајног поступка над привредним друштвом, одредбе чл. 119. - 130. Закона о стечају, које се односе на побијање правних послова и правних радњи, се могу применити, а побијању се може приступити уколико су испуњени услови из чл. 119. - 124. Закона о стечају, што се цени у сваком конкретном случају, а што је фактичко питање. То пре свега зависи од времена предузимања радње у односу на датум подношења предлога за покретање стечајног поступка, као и од постојања осталих услова (субјективних и објективних) који су предвиђени основима побијања из наведених одредби.

6. НАЈЧЕШЋА ПИТАЊА У ВЕЗИ СА ПОБИЈАЊЕМ ПРАВНИХ РАДЊИ И ПРАВНИХ ПОСЛОВА СТЕЧАЈНОГ ДУЖНИКА КРОЗ ПРАКСУ СУДОВА

6.1.1 Законом о стечају прописано је неколико основа по којима се могу побијати правне радње и правни послови у стечају. Тако су прописани услови за побијање ако је реч о уобичајеном намирењу у чл. 120. Закона о стечају, услови за побијање у случају неуобичајеног намирења у чл. 121. Закона о стечају, за непосредно оштећење поверилаца прописани су услови у чл. 122. Закона о стечају и за намерно оштећење услови за побијање прописани су у чл. 123. Закона о стечају. У овом делу рада осврнућемо се на нека спорна питања у пракси која су се најчешће јављала у вези са побијањем правних послова и правних радњи стечајног дужника.

6.1.2 Нпр., оно што се показало спорно у пракси, јесте како доказати да је поверилац или саговорач „знао или могао знати да је стечајни дужник неспособан за плаћање“, што се прописује као услов за поједине основе побијања. Углавном, прво на шта указују лица која побијају правну радњу или правни посао стечајног дужника јесте да му је рачун у блокади. Ова околност јесте битна, али није довољна. Следи образложење кроз питање и одговор који је дао Привредни апелациони суд.

Питање бр. 5:

Да ли је испуњен услов постојања неспособности плаћања из члана 122. став 1. тачка 1. Закона о стечају ("Службени гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011, 71/2012 (Одлука Уставног суда), 83/2014) уколико је у време закључења посла рачун стечајног дужника био блокиран по основу принудне наплате сходно члану 47. - 49. Закона о платном промету ("Службени лист СРЈ", бр. 3/2002, 5/2003, "Службени гласник РС", бр. 43/2004, 62/2006, 111/2009, 31/2011)?

Да ли је јавно објављен и свима доступан податак на интернет страници Народне банке Србије о дужницима чији су рачуни блокирани по основу принудне наплате довољан за испуњеност услова из члана 122. став 1. Тачка 1. Закона о стечају да је саговорач стечајног дужника знао за неспособност плаћања стечајног дужника чији је рачун био блокиран у време закључења посла?

Одговор:

Чланом 122. став 1. тачка 1. Закона о стечају је прописано да се правни посао или правна радња стечајног дужника којим се повериоци непосредно оштећују може побијати ако је правна радња, односно правни посао предузет у последњих шест месеци пре подношења предлога за покретање стечајног поступка, у време закључења посла стечајни дужник је био неспособан за плаћање и ако је

саговорач стечајног дужника знао за његову неспособност плаћања. Пре него што се приступи анализи наведене одредбе потребно је истаћи да је услов за примену одредби члана 120, 121, 122, 123. и 124. Закона о стечају испуњеност општих услова из члана 119. Закона о стечају. Стога, примена одредбе члана 122. став 1. тачка 1. Закона о стечају, претпоставља да су претходно испуњени услови из члана 119. Закона о стечају.

Услови за примену одредбе члана 122. став 1. тачка 1. Закона о стечају су следећи: 1) да је радња, односно правни посао предузет у последњих шест месеци пре подношења предлога за покретање стечајног поступка; 2) да је у време закључења посла, односно предузимања правне радње стечајни дужник био неспособан за плаћање и 3) да је саговорач стечајног дужника знао за неспособност плаћања стечајног дужника.

Уколико су ова три услова кумулативно испуњена може се применити одредба члана 122. став 1. тачка 1. Закона о стечају.

Знање саговорача стечајног дужника за неспособност плаћања стечајног дужника из тачке 3. је субјективни елемент овог основа побијања и уз примену општих правила о терету доказивања, овај субјективни елемент би требао да докаже подносилац побожне тужбе. Међутим, у циљу заштите интереса поверилаца у члану 122. став 2. Закона о стечају је предвиђено да ће се сматрати да је саговорач стечајног дужника знао или је морао знати за неспособност плаћања стечајног дужника или за предлог за покретање стечајног поступка ако је знао за околности из којих се на несумњив начин може закључити да постоји неспособност плаћања, а те околности су: 1) ако је рачун дужника био у непрекидној блокади у трајању од најмање 30 дана, 2) да је поднет предлог за покретање стечајног поступка. На овај начин је Закон о стечају, наведеном одредбом, терет доказивања пребацује на противника побијања.

Терет доказивања да је саговорач стечајног дужника знао или морао знати за неспособност плаћања стечајног дужника пренета је на противника побијања и одредбом члана 122. став 3. Закона о стечају којом је прописано да се у случају из става 1. овог члана сходно примењују одредбе члана 120. став 3. и 4. овог закона, при чему је одредба става 3. члана 120. Закона о стечају идентична одредби члана 122. став 2. Закона о стечају, док је ставом 4. члана 120. Закона о стечају такође прописана претпоставка да је саговорач стечајног дужника знао или морао знати за неспособност плаћања или за предлог за покретање стечајног поступка, уколико се ради о лицу које је било повезано са стечајним дужником у време предузимања правног посла или друге правне радње. ▼

Наведеним одредбама је терет доказивања пренет са противника побијања на подносиоца побојне тужбе, када је у питању трећи кумулативни елемент из члана 122. став 1. тачка 1. Закона о стечају: знање саговорача стечајног дужника за неспособност плаћања.

Међутим, горе наведене претпоставке не важе када се испитује други објективни услов, а то је да је у време закључења посла стечајни дужник био неспособан за плаћање. Стога, неспособност за плаћање стечајног дужника доказује подносилац побојне тужбе.

Сама блокада текућег рачуна у време закључења посла не ствара претпоставку да је стечајни дужник био неспособан за плаћање. Неспособност за плаћање стечајног дужника мора се утврђивати и на основу других доказа, при чему је битно трајање блокаде, затим да ли су вршена плаћања током блокаде текућег рачуна и да ли је било прилива на текућем рачуну, затим на основу односа прилива новчаних средстава са самом блокадом текућег рачуна, да ли су обустављена плаћања, колико је дуго обустава плаћања трајала и др. Стога, неспособност плаћања из члана 122. став 1. тачка 1. Закона о стечају се утврђује у сваком конкретном случају.

6.1.3 Такође, у пракси је било спорно како доказати да је постојала намера оштећења једног или више поверилаца од стране стечајног дужника и када је саговорач стечајног дужника знао за ту намеру стечајног дужника, приликом предузимања правних радњи од стране стечајног дужника или закључења правних послова са стечајним дужником, у смислу чл. 123. ст. 1. Закона о стечају.

6.1.4 У сваком случају, да би се успело са побијањем правних радњи или правних послова стечајног дужника по основу намерног оштећења поверилаца из чл. 123. Закона о стечају, морају бити кумулативно испуњена оба услова – и да је постојала намера стечајног дужника и да је за ту намеру саговорач стечајног дужника знао.

6.1.5 Према судској пракси Привредног апелационог суда, „чињеница да је тужени имао сазнање да стечајном дужнику прети неспособност плаћања, не значи аутоматски и претпоставку да постоји намера стечајног дужника да се оштете повериоци. Постојање намере да се оштете повериоци представља субјективни однос стечајног дужника према његовим повериоцима и она не мора априори постојати чак и у ситуацији када је стечајни дужник пословао са тешкоћама, односно када му је рачун био у блокади, већ је потребно да је тај субјективни однос изражен као намера да се

оштете повериоци. Терет доказивања постојања тих битних чињеница је сходно члану 223. став 2. Закона о парничном поступку на страни која тврди да има неко право, а то је у конкретном случају тужилац.“ Такође, чињеница да је друготужени имао сазнања да првотуженом прети неспособност плаћања, не значи аутоматски и претпоставку да постоји намера стечајног дужника да се оштете повериоци.“

Сентенца:

Чињеница да је поверилац потраживања, у смислу члана 126. став 3. Закона о стечају, знао да је дужников рачун у блокади, не подразумева постојање намере дужника да се оштете други повериоци, обзиром да се ради о субјективном односу дужника, који мора бити изражен као намера да се повериоци оштете. (аутор сентенце: Мирјана Гитарић)

Из образложења:

„У конкретном случају, ради се о потраживању туженог према тужиоцу које представља уобичајено намирење, обзиром да се ради о потраживању туженог на основу решења о извршењу Привредног суда у П. а на основу веродостојне исправе, из чега произилази да је постојао правни основ између парничних странака пре подношења предлога за покретање стечајног поступка, а у складу са уобичајеном пословном праксом за извршавање уговора такве врсте, на основу кога је заснован дуг тужиоца према туженом.

Како потраживање из правноснажне судске одлуке застарева за 10 година, то следи да је и постојао основ да странке закључе поравнање, те да не стоји приговор застарелости потраживања, као ни услови за побијање правне радње прописани чланом 123. Закона о стечају (даље: Закон), обзиром да чињеница да је тужени знао да је тужилац неспособан за плаћање, не подразумева аутоматски постојање намере тужиоца да оштети друге повериоце, посебно имајући у виду да је и тужени поверилац стечајног дужника, који је за своје потраживање имао правноснажну судску одлуку, из чега следи да се ради о уобичајеном послу, из члана 126. став 2. Закона, јер се ради о намирењу потраживања из правноснажне судске одлуке, а не потраживања насталог располагањем на основу воље тужиоца.

Осим тога, чињеница да је овде тужени знао да је тужилац неспособан за плаћање, не значи да је постојала намера тужиоца да оштети друге повериоце и не значи да је тужени за ту намеру знао, ако је она уопште постојала, обзиром да постојање намере да се оштете повериоци представља субјективни однос стечајног дужника према његовим повериоцима, и он не мора постојати чак ни у ситуацији када је тужени, односно стечајни дужник, пословао са финансијским тешкоћама, односно када му је рачун био у блокади, већ је потребно да је тај субјективни однос изражен као намера да се оштете повериоци.

У конкретном случају, тужилац није доказао чињенице које упућују на закључак да је код његовог правног претходника постојала намера да се оштете повериоци.“

Сентенца:

Сауговарач стечајног дужника не може се позивати на незнање за намеру оштећења поверилаца ако је пропустио да изврши анализу документације.

Из образложења:

„Неосновано се жалбом тужиоца указује да је у односу на налаз и мишљење судског вештака са изјашњењима првостепени суд погрешно утврдио чињенице у вези са сазнањем његовог правног претходника за презадуженост и неликвидност туженог приликом давања изјаве о јемству у тренутку закључења спорног уговора. Насупрот наведеном, оцена судског вештака да правни претходник тужиоца није могао да зна за стање ликвидности туженог односи се за случај да се узму у обзир само подаци из финансијског извештаја из 2013. године и недоступност података о доспелост његових обавеза према свим повериоцима туженог, при чему је оценио да је у односу на податке из извештаја кредитног бироа могао имати таква сазнања за кредитне обавезе и преузета јемства, односно да му на дан закључења спорног уговора ови подаци нису могли остати непознати. Наводи жалбе да се подаци из извештаја кредитног бироа односе само на стање обавеза туженог по основу узетих кредита и датих јемстава, иако тачни, нису од утицаја у овој правној ствари, јер су у конкретном случају и такви подаци, управо према налазу и мишљењу судског вештака, били довољни да се утврди степен изложености туженог ризику високе презадуженост и претеће неликвидности. Уосталом тужени је таквом ризику био изложен већ након два месеца од дана закључења спорног уговора, што је потом резултирало и отварању поступка стечаја.

При томе, код посебног основа побијања из члана 123 Закона о стечају, исход побијања изјаве о јемству за повезано лица у корелацији је са објективним чињеницама у погледу врсте правног посла који се побија и повезаности стечајног дужника са лицем за чије обавезе се даје обезбеђење, а у циљу оцено којим је подацима давалац кредита располагао код одобравања кредита у односу на јемца. Оцена сазнања правног претходника тужиоца за пословну ситуацију туженог и његову ликвидност, односно презадуженост, представља критеријум код оцено савесности у поступању кредитора, односно овде правног претходника тужиоца. То су околности у склопу којих је првостепени суд оценио да је правни претходник тужиоца, као давалац кредита из спорног уговора, имао могућност да испита какво је финансијско пословање туженог у својству јемца и да ли је стање његове имовине такво да може да одговори наступајућим обавезама. Тачни су жалбени наводи да правни претходник тужиоца није био у обавези да проверава претходно наведене податке, али таквим својим пасивним држањем пристаје на могућност наступања свих околности којима његов кредитни пласман може бити изложен у будућности. Правни претходник тужиоца из пропуштања потпуне оцено финансијског стања јемца за обавезе корисника кредита из спорног уговора о краткорочној револвинг кредитној линији бр. 645/14 од 24.11.2014. године у сваком случају не може извлачити користи. Уколико би такво испитивање подразумевало дуготрајан поступак и већу цену кредита, па правни претходник тужиоца и поред тога одлучи да одобри његовог клијенту кредитна средства, тада би произлазио закључак да је тиме прихвата ризик који повлачи изостанак спровођења поступка испитивања.“

7. СТРАНКЕ У ПОСТУПКУ ПОБИЈАЊА ПРАВНЕ РАДЊЕ ИЛИ ПРАВНОГ ПОСЛА СТЕЧАЈНОГ ДУЖНИКА

7.1.1 Лица која у парничном поступку могу побијати правни посао или правну радњу стечајног дужника су стечајни повериоци и стечајни управник. Чл. 129. ст. 1. Закона о стечају изричито је наведено да је то дужност стечајног управника увек када оцени да су испуњени услови за подизање тужбе, без обавезе прибављања сагласности одбора поверилаца. Проблем који настаје у пракси јесте како обезбедити средства за предстојећи парнични поступак, ако стечајни дужник нема имовине. Стечајном управнику једино што остаје као могућност у таквој ситуацији јесте да из сопствених средстава предујмљује трошкове (што се дешавало у пракси, обично кад је стечајни управник поприлично сигуран у исход поступка) или да тражи од поверилаца, обично оних са највећим износом утврђеног потраживања да те трошкове предујмљују (чешћи случај у пракси, обично се то тражи од банака и других платежно способних поверилаца). Нажалост, уколико нема средстава за вођење парничног поступка, стечајни управник се опредељује за опцију да не побија правну радњу/правни посао. Према важећим прописима Републике Србије, не постоји могућност одлагања плаћања судске таксе, ослобођење од плаћања предујма за вештачење у парничном поступку или бар одлагање плаћања судских парничних трошкова до нпр. његовог правноснажног окончања, што би умногоме олакшало положај стечајног управника, односно стечајног дужника.

7.1.2 Тужба се подноси против лица са којим је правни посао закључен, односно према коме је правна радња предузета. Лице против којег је побојни захтев или побојни приговор истакнут назива се противник побијања. Тужба се подноси и против стечајног дужника, ако у име стечајног дужника тужбу није поднео стечајни управник.

7.1.3 Дешава се да пре подизања побојне тужбе противник пребијања престане да постоји. Нпр., стечајни дужник поклони непокретност лицу који премине, а има основа да се побија уговор о поклону. Од наследника има само сина. Или стечајни дужник поклони непокретност другом привредном друштву које је престало да постоји услед извршене статусне промене припајање другом привредном друштву.

7.1.4 Како би се остварила сврха побијања правне радње/правног посла стечајног дужника као правног института који има за циљ враћање имовинске користи ради намирања стечајних поверилаца, чл. 129. ст. 3. Закона о стечају прописано је да се тужба за побијање правног посла или правне радње може поднети и против наследника или другог универзалног правног следбеника противника побијања. У претходном случају, то би било против сина преминулог поклонопримца, односно против привредног друштва коме се припојило привредно друштво које је добило поклон од стечајног дужника и избрисало се из регистра привредних субјеката.

7.1.5 Чл. 129. ст. 4 тач. 1) и 2) Закона о стечају прописано је да се тужба може поднети и против осталих правних следбеника противника побијања ако је правни следбеник знао за чињенице које представљају разлог за побијање правних послова или радњи његовог претходника и други услов је да оно што је стечено правним послом или правном радњом који се побијају правном следбенику уступљено је без накнаде или уз незнатну накнаду.

7.1.6 У том смислу, указујемо на једну одлуку Привредног апелационог суда.

Сентенца:

Побијати се могу и правни послови у чијем закључењу није учествовао стечајни дужник, већ их је закључио противник побијања са својим следбеником у праву.

Из образложења:

„Одредбом члана 129. став 3. и 4. Закона о стечају, прописано је да се тужба за побијање правног посла или правне радње може поднети и против наследника или другог универзалног правног следбеника противника побијања. Тужба се може поднети и против осталих правних следбеника противника побијања између осталог ако је правни следбеник знао за чињенице које представљају разлог побијања његових радњи или радњи претходника, односно ако је оно што је стечено правним послом или правном радњом који се побијају правном следбенику уступљено без накнаде или уз незнатну накнаду. У датом случају, реч је о осталим правним следбеницима и то ћерки као сингуларном сукцесору противника побијања, којој је стечено уступљено без накнаде. Изнето указује да постоји пасивна легитимација тужених у поступку без обзира што стечајни дужник није био потписник уговора о поклону, што даље подразумева да је погрешан правни закључак првостепеног суда да се могу побијати само правни послови које је закључио стечајни дужник, јер се могу побијати и послови које је закључио противник побијања са својим следбеником у праву.

Дакле, постоји, бестеретно располагање сингуларног сукцесора и располагање његовог правног претходника уз незнатну накнаду који је у конкретном случају ствар прибавио од стечајног дужника за 500.000,00 динара, а сам стечајни дужник непосредно пре тога купио је за око 2.000.000,00 динара. Такође из образложења правноснажне пресуде првостепеног суда П. 3460/12 произилази да је била процењена од стране надлежне пореске управе на износ од око 4.500.000,00 динара, што се може поистоветити са предузетом радњом стечајног дужника уз незнатну накнаду, све у вези одредбе члана 124. Закона о стечају. Како је реч о правном послу којим су оштећени стечајни повериоци, а током поступка није оспоравано да у стечајној маси нема довољно имовине за намирање стечајних поверилаца преиначена је пресуда као у ставу један.“

7.1.7 У даљем тексту, изнећемо још неколико ставова Привредног апелационог суда који се односе на тему странака у поступку, ко је стварно активно легитимисан, ко је стварно пасивно легитимисан, како треба формулисати тужбене захтеве, шта треба учинити ако је поднета тужба ради побијања правних радњи дужника пре отварања стечајног поступка, по одредбама Закона о облигационим односима, те по отварању стечајног поступка како треба поступити.

Сентенца:

Тужбом којом се побија уговор о преузимању дуга, као радња стечајног дужника, морају бити обухваћени сви учесници материјално-правног односа. (аутор сентенце: Мирјана Гитарих)

Из образложења:

„Правилно првостепени суд налази да у конкретном случају тужилац тужбом није истовремено означио све учеснике материјалноправног односа из правног посла који побија, односно Уговора о преузимању дуга од 09.07.2008. године. Предметни уговор потписан је између тужиоца, туженог и Фудбалског клуба "Ч. С.", као ранијег дужника, чији је дуг тужилац преузео, а тужбом је означио само Фудбалски клуб "П."

Тужилац је био дужан да тужбом обухвати све учеснике материјалноправног односа, јер се у конкретном случају сходно чл. 211. ст. 1. Закона о парничном поступку, ради о нужном супарничарству имајући у виду природу правног односа.

Жалбени наводи тужиоца којима се побија правилност примене одредбе чл. 211. ст. 2. Закона о парничном поступку и истиче да тужилац није био дужан да тужбом обухвати ранијег дужника, односно Фудбалски клуб "Ч. С.", јер је он био у пословном односу са Фудбалским клубом "П.", те да се, у смислу чл. 129. ст. 2. Закона о стечају, тужба подноси против лица са којим је правни посао закључен, односно према коме је правна радња предузета и да је у складу са наведеном одредбом тужилац и поступио, без утицаја су на другачију одлуку.

Тачно је да је одредбом чл. 129. ст. 2. Закона о стечају, прописано да се тужба подноси против лица са којим је правни посао закључен, односно према коме је правна радња предузета.

У конкретном случају правни посао који се побија закључен је истовремено са ранијим дужником Фудбалским клубом "Ч. С.", тужиоцем, као преузимаоцем дуга и туженим, као повериоцем. Правна радња тужиоца која се побија предузета је и према ранијем дужнику и према туженом, као повериоцу и такав правни посао представља јединствен материјално правни однос у коме су учествовала сва три лица и тужилац и тужени и Фудбалски клуб "Ч. С.", као ранији дужник, па су као учесници истог материјалноправног односа и нужни супарничари у поступку који се води по тужби којом се тај правни посао побија."

Питање бр. 6:

Да ли су код правних послова без накнаде којима се нарушава равномерно намирење поверилаца или оштећују повериоци, а у чијем закључењу је учествовало више лица од којих само једно лице стиче корист, односно правни посао предузет у корист само једног лица, пасивно легитимисана сва лица која су учествовала у закључењу таквог посла или само лице у чију корист је правни посао предузет?

Одговор:

Одредбом чл. 129. Закона о стечају је прописано ко могу бити странке у поступку побијања. Према ст. 1. наведене одредбе, тужиоци могу бити поверилац и стечајни управник у име и за рачун стечајног дужника, односно стечајне масе. Према ст. 2. наведене одредбе, тужба се подноси против лица са којим је правни посао закључен, односно према коме је правна радња предузета и против стечајног дужника, ако у његово име тужбу није поднео стечајни управник.

С обзиром на горе изнето, тужба за побијање увек мора да садржи два посебна захтева. Тужбом за побијање пре свега се тражи да се утврди да одређени правни посао, односно правна радња, не производи правно дејство према стечајној маси. У том делу тужбом морају бити обухваћена сва лица која су учествовала у закључењу тог правног посла. Међутим, тужбом за побијање се такође тражи и враћање у стечајну масу имовинске користи која је стечена на основу побијеног посла или друге радње. Стога, други део тужбеног захтева се мора односити само на оно лице код кога се имовинска корист налази, јер он је једини пасивно легитимисан у овом делу тужбеног захтева да имовинску корист врати у стечајну масу.

Питање бр. 7:

Радници правог лица су код суда опште надлежности покренули тужбу за побијање дужникових правних радњи у висини њихових потраживања на име неисплаћених зарада у складу са чланом 280. Закона о облигационим односима. Тужбом су као тужени обухваћени и дужник (сада у стечају) и треће лице у чију корист је предузета правна радња (отуђење некретнина). Након поднетих тужби над туженим-дужником је отворен стечајни поступак, те су тужиоци (радници) поднели у стечајном поступку пријаве потраживања, које су им у целости признате у 3. исплатном реду. Суд опште надлежности је прво одредио прекид поступка, а након предлога за наставак поступка - огласио се ненадлежним и предмет је уступљен привредном суду. Напомиње се да је тужено треће лице до данашњег дана само у мањем делу платило своју обавезу туженом-дужнику, који је сада у стечају.

Шта радити у овој ситуацији? Да ли тужбу у односу на туженог-стечајног дужника одбацити, јер не постоји правни интерес на страни тужитеља, с обзиром да је у стечајном поступку потраживање признато (утврђено) у целости? Да ли постоји сметња за даље вођење поступка против трећег лица, с обзиром да су потраживања тужитеља призната у стечајном поступку?

Уколико тужба у складу са чланом 280. Законом о облигационим односима буде усвојена и тужитељи се наплате од трећег лица, да ли исти може да тражи смањење његове обавезе према стечајном дужнику у стечајном поступку?

Уколико би тужитељи повукли поднете пријаве потраживања у стечајном поступку - да ли могу своја потраживања остварити у предметној парници према трећем лицу?

Ако би стечајни управник поднео тужбу ради побијања правне радње (предметног купопродајног уговора) у складу са чланом 123. Закона о стечају, како би то утицало на парнични поступак који се већ води по одредби члана 280. Закона о облигационим односима? Битно је истаћи да је пред судом опште надлежности више десетина (око 70) покренутих парничних поступака, који предмети ће сви бити достављени привредном суду на даљи поступак, из којег разлога је и постављено овако формулисано питање.

Одговор:

Побијање ван стечаја врши се паулијанском тужбом под условима и у роковима који су прописани одредбом члана 280-285. и члана 961. Закона о облигационим односима. У стечајном поступку побијање се врши посебном тужбом, под условима и на начин који су прописани одредбом члана 119-130. Закона о стечају.

И једна и друга тужба подразумевају постојање потраживања тужиоца као повериоца према дужнику, и то у стечају као повериоца признатог потраживања или повериоца оспореног потраживања, које је предмет парничног поступка ради утврђења истог.

Основна разлика између ванстечајног и стечајног побијања јесте у томе што се ванстечајно побијање предузима ради намирања једног повериоца дужника, док се стечајно побијање предузима ради повећања стечајне масе стечајног дужника, односно у интересу свих поверилаца стечајног дужника. Побојну тужбу у стечају може поднети и стечајни управник. У случају отварања стечајног поступка радње ванстечајног побијања могу предузимати различити и излучни повериоци, а из разлога што отварање стечајног поступка не утиче на њихова потраживања.

Стечајни повериоци могу побијати правне послове и правне радње стечајног дужника само по правилима побијања која су прописана одредбама Закона о стечају. Стога стечајни повериоци губе активну легитимацију за побијање паулијанском тужбом након отварања поступка стечаја. Даље побијање могу предузимати само у складу са Законом о стечају.

У конкретном случају где су тужиоци радници, односно стечајни повериоци, суд треба да цени активну легитимацију, имајући у виду одредбу члана 129. Закона о стечају, као и одредбу члана 130. Закона о стечају, којом су регулисана дејства побијања у стечају.

Стечајни управник има обавезу да предузме и радњу побијања, ако би се побијањем увећала стечајна маса, према одредби члана 27. став 1. тачка 1. Закона о стечају.

Један од начина враћања и увећања имовине стечајног дужника у стечајну масу јесте и раскид уговора уколико друга уговорна страна није испунила своју обавезу. Уколико се имовина врати у стечајну масу по основу раскида уговора, нема услова за подношење побојне тужбе у стечају.

8. ДЕЈСТВА ПОБИЈАЊА ПРАВНОГ ПОСЛА И ПРАВНИХ РАДЊИ СТЕЧАЈНОГ ДУЖНИКА

8.1.1 Правно дејство побијања правних послова не треба изједначити са правним дејством утврђивања ништавости правног посла. Правна последица утврђивања ништавости правног посла, јесте настанак обавезе за стране да једна другој врате све оно што су примили по основу таквог правног посла, а ако то није могуће, или ако се природа оног што је испуњено противи враћању, има се дати одговарајућа накнада у новцу, према ценама у време доношења судске одлуке, уколико закон што друго не одређује. Слична правна последица прописана је и код поништавања рушљивих правних послова: ако је на основу рушљивог правног посла који је поништен нешто било испуњено, има се извршити враћање, а ако то није могуће, или ако се природа оног што је испуњено противи враћању, има се дати одговарајућа накнада у новцу. Накнада у новцу даје се према ценама у време враћања, односно доношења судске одлуке.

8.1.2 Правна последица побијања правног посла или правне радње је да се тај правни посао, односно правна радња која је успешно побијена, проглашава без правног дејства у односу на стечајну масу у обиму и границама потребним за намирење стечајних поверилаца. Дакле, правним радњама и правним пословима се не одузима правно дејство у односу на трећа лица, она и даље важе, већ само у односу на стечајну масу за потребе намиривања стечајних поверилаца.

8.1.3 Када се побија процесна радња, као што је признање тужбеног захтева или одрицање од тужбеног захтева, пропуштање достављања одговора на тужбу, неизјављивање приговора на решење донето по предлогу за одређивање извршења на основу веродостојне исправе, па се донесе извршна исправа због радње пропуштања стечајног дужника, таквој извршној исправи престаје дејство само према стечајној маси. Дакле, по успешном побијању процесне радње пропуштања стечајног дужника, наступила је по сили закона правна последица престанка дејства извршне исправе према стечајној маси.

8.1.4 Међутим, то не значи да стечајни управник или стечајни поверилац, као тужилац, побија извршну исправу тужбом. Побија се увек радња стечајног дужника, а не извршна исправа. Дејство извршној исправи се не може одузети, већ по успешном побијању престаје само дејство извршне исправе према стечајној маси.

8.1.5 Уколико се донесе одлука о побијању правног посла, односно правне радње стечајног дужника, противник побијања је дужан да у стечајну масу врати сву имовинску корист стечену на основу побијеног посла или друге радње и последично томе, стиче право да остварује своје противпотраживање као стечајни поверилац подношењем накнадне потраживања.

8.1.6 У вези са правним дејством побијања, изнећење неке од одлука из судске праксе како би корисници овог приручника имали прилику да се упознају са неким од ставова Привредног апелационог суда.

Сентенца:

Пропуштање подношења одговора на тужбу се може побијати само ако је управо таквим актом пропуштања, а не донетом пресудом (јер се парнични поступак и покреће с циљем доношења пресуде) нарушено равномерно намирење стечајних поверилаца или су оштећени повериоци или су поједини повериоци стављени у погоднији положај, а и у таквом се случају не може захтевати ни утврдити да је пресуда само делимично без правног дејства.

Из образложења:

„Услов за побијање било које правне радње стечајног дужника, према члану 119. став 1. Закона о стечају, јесте да се предузимањем правне радње, или пропуштањем да се она предузме, нарушава равномерно намирење стечајних поверилаца или оштећују повериоци или да се поједини повериоци стављају у погоднији положај. Дакле, разлози за побијање се морају односити управо на правну радњу, у конкретном случају на пропуштање подношења одговора на тужбу. Разлози побијања не могу бити разлози неоснованости потраживања досуђеног извршном исправом. Тек када се усвоји тужбени захтев за побијање правне радње, престаје дејство пресуде у целини, сагласно члану 119. став 3. Закона о стечају. Тек када престане дејство пресуде, може се испитивати основаност оспореног потраживања из извршне исправе, јер побијањем не престаје потраживање, већ само дејство извршне исправе, што јасно произлази из члана 130. став 2. Закона о стечају. Захтев тужиоца не садржи разлоге због чега је управо због пропуштања подношења одговора на тужбу дошло до неравномерног намирења, оштећења или поговора поверилаца. Из навода тужиоца произлази да би до истих последица дошло и да је пресуда донета након редовно спроведеног доказног поступка, па је нејасно због чега се управо побија правна радња пропуштања.

Према наводима тужиоца, правна радња која се побија је пропуштање давања одговора на тужбу, што је резултирало доношењем пресуде због пропуштања, којом је усвојен тужбени захтев овде туженог за главни дуг и за камату. Тужбом међутим тражи утврђење да је пресуда без правног дејства само у односу за камату, а не и за главни дуг. Према становишту овог суда, ако би правна радња пропуштања давања одговора на тужбу испуњавала услове за побијање према одредбама Закона о стечају, тада се не би могло утврдити да је пресуда као извршна исправа само делимично без правног дејства, већ у целини, јер је и сама

радња пропуштања јединствена и недељива у свом дејству. Овако постављен тужбени захтев у суштини указује да тужилац оспорава туженом право на камату на износ главног дуга, образлажући став о томе недоследношћу потраживања главног дуга, који не оспорава, а то кроз побијање правне радње недавања одговора на тужбу није могуће и није засновано на условима за побијање.“

Сентенца:

Парнична радња – радња признања тужбеног захтева, је јединствена процесна радња која не може делимично производити дејство а делимично не производити, па није могуће утврдити да извршна исправа, донета на основу те процесне радње, делимично нема а делимично има правно дејство према стечајној маси. (аутор сентенце Јасмина Стаменковић)

Из образложења:

„Према члану 119. став 3. Закона о стечају (даље: Закон) побијати се могу и правни послови, правне и процесне радње на основу којих је донета извршна исправа или које су предузете по основу извршне исправе или у поступку принудног извршења, ако испуњавају услов из става 1. овог члана. Ставом 1. овог члана предвиђено је да се правни послови и друге правне радње, закључени, односно предузети пре отварања стечајног поступка, којима се нарушава равномерно намирење стечајних поверилаца или они оштећују, као и правни послови и друге правне радње којима се поједини повериоци стављају у погоднији положај, могу побијати од стране стечајног управника у име стечајног дужника и од стране самих поверилаца у складу са одредбама овог закона. Закон предвиђа да, уколико захтев за побијање буде усвојен, престаје дејство извршне исправе према стечајној маси. Према околностима конкретног случаја то би значило да је процесна радња која се побија тужбом тужиоца парнична радња признања тужбеног захтева предузета од стране туженог другог реда, на основу које је донета пресуда на основу признања, које има својство извршне исправе. Чланом 119. Закона је предвиђено да, уколико је захтев за побијање основан и буде усвојен, престаје дејство извршне исправе према стечајној маси. Престанком дејства извршне исправе може се испитивати да ли је оспорено потраживање основано или није основано. Међутим, дејство извршне исправе може према стечајној маси престати уколико су испуњени Законом прописани услови, само у целини, јер је и радња признања тужбеног захтева јединствена парнична радња која не може делимично производити дејство а делимично не производити дејство, односно немогуће је утврдити да извршна исправа делимично нема правно дејства према стечајној маси, а делимично га има. Тужилац тужбом тражи да се утврди да извршна исправа, наведена пресуда, нема дејства за одређени износ новчаног потраживања. Из тога следи да суштински побија чињенично стање које

је захваћено правноснажношћу наведене пресуде, па, и када би постојали услови за побијање наведене правне радње, не би као резултат тога могло да се утврди да извршна исправа, означена пресуда, само делимично не производи дејство према стечајној маси, како то тужилац тужбом тражи.“

Питање бр. 8:

Да ли се тужба за побијање правних послова и правних радњи, која је поднета од стране адвоката као пуномоћника, може сматрати уредном у ситуацији када је тужба у другом делу тужбеног захтева постављена тако да тужилац тражи да се тужени обавезу да у стечајну масу стечајног дужника врате имовинску корист стечену на основу правних послова и правних радњи, ближе означених у првом делу тужбеног захтева, а коју чине стварна и заложна права на непокретностима које су стекли (право својине на стану, заложно право на стану у објекту у изградњи и сл.)?

Да ли има места одбачају тужбе за побијање правних послова и правних радњи у ситуацији када поред постављеног првог дела тужбеног захтева, у којем се тражи да одређени правни послови и правне радње не производе дејство према стечајној маси, у односу на све тужене не постоји други део тужбеног захтева којим се противници побијања обавезују да у стечајну масу врате корист коју су стекли у случају успешног побијања, иако је тужилац као стечајни поверилац путем свог адвоката на припремном рочишту на јасан начин истакао да се правни интерес тужиоца састоји у томе да се у стечајну масу врате непокретности које су тужени као противници побијања стекли?

Да ли има места одбачају тужбе за утврђење ништавости правних послова и правних радњи, ако се правни интерес тужиоца огледа у враћању стечених користи у стечајну масу у смислу одредбе члана 104. Закона о облигационим односима, у ситуацији када тужилац има пуномоћника из реда адвоката, а није постављен други део тужбеног захтева да се у стечајну масу врати стечена имовинска корист? Да ли тако постављена тужба, која у себи садржи само захтев за утврђење ништавости правног посла или правне радње (не може као што је наведено у питању да се утврди да ти послови и радње не производе дејство према стечајној маси, ништавост и побијање није исто), али не и део захтева за враћање користи, може бити одбачена због недостатка правног интереса?

Одговор:

Ова три питања су повезана па ће се дати јединствен одговор.

Према члану 130. став 1. Закона о стечају ако захтев за побијање правног посла или друге правне радње буде правоснажно усвојен, побијени правни посао односно правна радња немају дејства према стечајној маси, а противник побијања је дужан да у стечајну масу врати сву имовинску корист стечену на основу побијеног посла или друге радње.

Код тужбе за побијање правних радњи стечајног дужника, захтев свакако мора да гласи да одређени правни посао односно правна радња немају дејства према стечајној маси, али питање враћања стечене имовинске користи зависи од околности сваког конкретног случаја. У одређеним случајевима неће ни постојати никаква обавеза на враћање, на пример ако се побија уговор о продаји непокретности, која није никада била предата противнику побијања или ако се побија изјава о компензацији. У овим случајевима противник побијања нема шта да враћа у стечајну масу, али губи право да захтева предају непокретности, односно мора испунити своју обавезу према стечајном дужнику и поднети накнадну пријаву потраживања ради наплате свог новчаног потраживања, у смислу члана 130. став 2. Закона о стечају, јер компензација нема правно дејство према стечајној маси.

Прво питање се вероватно односи на ситуацију у којој је у тужбеном захтеву само паушално наведено да се тужени обавезу да врате све користи које су стекли из правних радњи које се побијају, без конкретизације њихових обавеза. Кад је у питању право својине, а тужени није у поседу ствари (ако је у питању објекат у изградњи тужени вероватно немају државину), онда нема потребе за „враћањем“, односно за уписом права својине на непокретности у корист стечајног дужника. Правни посао који се побија није ништав, он само нема дејство према стечајној маси, што значи да је противник побијања дужан трпети да се та непокретност прода и повериоци намирне из остварене цене, али у случају да повериоци буду у целости намирени, вишак цене би се исплатио противнику побијања јер он је био законити власник непокретности (макар и ванкњижни). Слично је и са правом залог (хипотеком), уколико је она предмет побијања. Нема потребе за брисањем залог, већ ће након продаје ствари оптерећене заложним правом суд донети решење о брисању свих терета, по члану 133. став 13. Закона о стечају, али противник побијања неће бити исплаћен из остварене цене јер та залога нема правно дејство према стечајној маси (намираваће се други, необезбеђени

повериоци). Као и код права својине, само у случају да сви повериоци буду у целости намирени, вишак новца ће се исплатити лицу у чију корист је била установљена залог, опет из разлога што она није ништава, већ само нема дејства према стечајној маси. Дакле, у описаној ситуацији из првог питања, иако део тужбеног захтева који се односи на враћање стечених користи није потпуно прецизно формулисан, не ради се о пропусту који би тужбу чинио неразумљивом и по таквој тужби се може поступати.

У другој ситуацији, када није постављен никакав захтев за враћање стеченог по основу правног посла који се побија, поступање суда зависи од тога да ли је такав захтев у конкретном случају потребан, односно неопходан или се правни интерес тужиоца може остварити само констатацијом да одређени правни посао или правна радња немају дејство према стечајној маси.

У трећој ситуацији, када се тужбом тражи утврђење ништавости неког правног посла, а не побијање правних радњи, Закон о облигационим односима прописује у члану 109. да на ништавост суд пази по службеној дужности и на њу се може позивати свако заинтересовано лице. Ако се утврди да је неки уговор ништав он не производи никакве правне последице. Дакле, ради се о другачијим (и строжијим) правилима и последицама него код побијања правних радњи стечајног дужника и о ширем кругу лица која могу тражити утврђење ништавости. Последица ништавости неког правног посла може бити враћање онога што је на основу таквог посла примљено или исплата одговарајуће накнаде у новцу, али с обзиром на наведену законску одредбу, тужилац не мора обавезно тражити тужбом повраћај датог, већ је суд дужан одлучити и само о захтеву за утврђење ништавости. Предаја онога што је примљено на основу ништавог правног посла може се тражити и касније, у другом парничном поступку.

Из постављеног питања произлази да је већи број лица тужен, тј. да су обухваћени сви који су стекли одређена стварна права (својину, залог и сл.) не једном објекту у изградњи. Имајући у виду да је парница проистекла из стечајног поступка, који треба да се спроведе хитно и без одуговлачења, било би целисходно и корисно да се у оваквим ситуацијама пре евентуалног одбацивања тужбе, сходно члану 313. Закона о парничном поступку, суд постављањем питања постара да се пруже сва потребна објашњења, да би се утврдиле чињенице од којих зависи одлука о основаности захтева, па и у ситуацији кад тужиоца заступа пуномоћник из реда адвоката. Често ће се догодити да тужилац на почетку поступка

још увек не зна ко је од тужених стекао одређене користи које би требало да врати у стечајну масу, а то се може утврдити накнадно у току парничног поступка, па се захтев може прецизирати и касније, након што се изведу неопходни докази. У случају одбацивања тужбе, тужилац никада не би дошао у ситуацију да свој захтев прецизира, а од одлуке суда зависи и могућност намирења стечајних поверилаца, као и стварна права купаца спорне непокретности. Свима њима је у интересу да се спорна питања реше судском пресудом. Због тога тужбу треба одбацивати само ако је толико неуредна и неразумљива да се по њој никако не може поступати, а не да одбацивање буде само себи сврха.

Питање бр. 9:

Код побијања правних радњи стечајног дужника према члану 119. Закона о стечају да ли је у случају обавезе враћања новчаног износа у стечајну масу признато и право на камату на тај износ? Ово с обзиром да се побијање може вршити до одржаног рочишта за главну деобу. При томе, исто може бити одржано после више година од отварања стечајног поступка, тако да се тужбе подносе после пет-седам или више година од када је предузета парнична радња која се побија. У таквој ситуацији камата може бити већа од главнице, те се поставља питање савесности стечајног дужника који врши побијање правне радње по протеклу тако дуго временског периода, а везано и са правом на камату.

Одговор:

Дејства побијања дефинисана су чланом 130. Закона о стечају. Према овој одредби ако захтев за побијање правног посла или друге правне радње буде правноснажно усвојен, побијени правни посао, односно правна радња немају дејство према стечајној маси, а противник побијања је дужан да у стечајну масу врати сву имовинску корист стечену на основу побијеног посла или друге радње. Противник побијања, након што врати имовинску корист из става 1. овог члана, има право да остварује своје противпотраживање као стечајни поверилац, подношењем накнадне пријаве потраживања.

Предмет побијања према одредбама Закона о стечају могу бити само пуноважни правни послови и пуноважне правне радње. У случају успеха у парници одузима се правно дејство пуноважном правном послу, односно правној радњи само у односу на стечајног дужника. Стога се у случају успешног

побијања противник побијања обавезује да у стечајну масу врати имовинску корист, а то је најчешће ствар која је била предмет располагања између стечајног дужника и противника побијања. На тај начин се постиже натурална реституција. Међутим, уколико из било којих разлога није могуће остварити натуралну реституцију, противник побијања треба у стечајну масу да врати новчану противвредност ствари. Противник побијања може бити обавезан и на плаћање накнаде штете, уколико подносилац побојне тужбе докаже постојање штете. У случају враћања новчане противвредности ствари у стечајну масу, стечајној маси односно стечајном дужнику припада и законска затезна камата. У сваком конкретном случају приликом досуђивања камате треба водити рачуна о савесности странака.

Уколико је предмет побијања радња или правни посао који је за предмет имао новчано располагање (компензација, уступање потраживања, признање дуга и сл.), приликом досуђивања камате такође треба водити рачуна о савесности странака.

Питање бр. 9:

Од када тече камата на потраживање стечајног дужника у ситуацији када је дошло до успешног побијања правног посла -компензације тог потраживања са потраживањем повериоца?

Одговор:

Према члану 130. став 1. Закона о стечају ако захтев за побијање правног посла или друге правне радње буде правноснажно усвојен, побијени правни посао, односно правна радња немају дејства према стечајној маси, а противник побијања је дужан да у стечајну масу врати сву имовинску корист стечену на основу побијеног посла или друге радње.

Према ставу 2. истог члана противник побијања, након што врати имовинску корист из става 1. овог члана, има право да остварује своје противпотраживање као стечајни поверилац, подношењем накнадне пријаве потраживања.

Према члану 336. Закона о облигационим односима дужник може пребити потраживање које има према повериоцу са оним што овај потражује од њега, ако оба потраживања гласе на новац или друге заменљиве ствари истог рода и исте каквоће и ако су оба доспела.

Према члану 337. истог закона пребијање не настаје чим се стекну услови за то, него је потребно да једна страна изјави другој да врши пребијање, а после изјаве о пребијању сматра се да је пребијање настало оног часа кад су се стекли услови за то.

Из наведених одредби произлази да је пребијање (компензација) начин престанка међусобних, једнородних и доспелих потраживања два учесника у пребијању, до кога је дошло у ситуацији када је једна страна изјавила другој да врши пребијање.

Пребијање је дакле правни посао на основу кога је дошло до престанка међусобних потраживања странака.

Као правни посао пребијање подлеже могућности побијања, у смислу одредби Главе VIII Закона о стечају.

Међутим, имајући у виду одредбу члана 130. Закона о стечају, у случају да стечајни управник успешно побије исти правни посао, поставља се питање која се имовинска корист враћа у стечајну масу, с обзиром на то да пребијањем није дошло до фактичке уплате било каквог новца противнику пребијања.

Имовинска корист из наведене одредбе не подразумева само повраћај ствари или новца, већ и права (потраживања) која су била предмет побијаног правног посла.

У том смислу, у случају успешног побијања правног посла - спроведене компензације, у стечајну масу се враћа потраживање стечајног дужника које је побијаном компензацијом било угашено.

Дакле, по успешно окончаном побијању компензације у стечајну масу се враћа потраживање са свим споредним правима, укључујући и право на затезну камату. Стечајни дужник има право на затезну камату од доспелости истог потраживања до исплате, у смислу члана 277. Закона о облигационим односима.

Противник побијања је титулар свог потраживања које, у складу са чланом 130. став 2. Закона о стечају, као стечајни поверилац може пријавити подношењем накнадне пријаве потраживања и у случају да је протекао рок за пријаву потраживања прописан Законом о стечају.

Сентенца:

Уколико у стечајном поступку буде усвојен захтев за побијањем правног посла, и тиме наложена успостава пређашњег стања, постоји надлежност суда да донесе одлуку о успостављању пређашњег земљишнокњижног стања уколико се на тај начин врши суштински ефекат побијања правног посла.

Из образложења:

„Правилно су нижестепени судови применили материјално право када су закључили да је у конкретној правној ствари тужилац доказао да

су испуњени предуслови за побијање правних послова и других правних радњи у стечају, а то су: отварање стечајног поступка, чињеница да у стечајној маси нема довољно имовине за потпуно намирење стечајних поверилаца и да је правни посао пуноважан, све у смислу члана 119. Закона о стечају. Такође, тужилац је доказао је испуњен један од општих услова побијања из наведеног члана односно да је дошло до нарушавања равномерног намирења стечајних поверилаца или да се повериоци оштећују или да су спорним правним послом и радњама поједини повериоци стављени у погоднији положај (погодовање поверилаца). Стога како је утврђено да су испуњени наведени предуслови као и један од општих услова да се повериоци оштећују, то се могло приступити побијању правног посла стечајног дужника користећи се основом прописаним чланом 122. Закона о стечају, као непосредно оштећење поверилаца.

(...)

Нису основани наводи ревидента да је побијаном одлуком одлучено о захтеву који не спада у судску надлежност у делу у ком је наложено да се успостави претходно земљишнокњижно стање.

Суштина предметног спора је побијање правног посла у стечају предузетог у последњих шест месеци пре подношења предлога за покретање стечајног поступка. Последице успешног побијања правног посла регулисане су чланом 130. Закона о стечају који прописује да ако је захтев за побијање правног посла или друге правне радње правноснажно усвојен, побијени правни посао односно правна радња немају дејства према стечајној маси, а противник предлагача је дужан да у стечајну масу врати сву имовинску корист стечену на основу побијеног посла или друге радње.

Из наведеног следи да је суштински ефекат успешног побијања правног посла, управо враћање у пређашње стање што је у овом случају успостављање претходног земљишнокњижног стања а како су то правилно закључили и нижестепени судови, те не стоје наводи ревидента у том смислу.“

Сентенца:

У случају отуђења предмета побијеног правног посла, противник побијања има обавезу да, због немогућности натуралне реституције, у стечајну масу врати новчану противвредност предмета располагања, као неосновано стечену имовинску корист.

Из образложења:

„Обзиром да је правноснажно утврђено да према стечајној маси тужиоца не производи правно дејство уговор о откупу спорног стана и уговор о поклону исте непокретности овде друготуженој, иста је обавезана да предметну непокретност врати у стечајну масу тужиоца. Међутим, нема могућности да се

непокретност врати у стечајну масу тужиоца, јер је друготужена непокретност отуђила првотуженом, правно ваљаним уговором о купопродаји. Стога су правилно нижестепени судови применили одредбу члана 130. став 1. Закона о стечају када су обавезали друготужену да у стечајну масу врати новчану противвредност стечену отуђењем спорне непокретности.

Наведеном законском одредбом прописано је да ако захтев за побијање правног посла или друге правне радње буде правноснажно усвојен побијани правни посао односно правна радња немају дејства према стечајној маси, а противник побијања је дужан да у стечајну масу врати сву имовинску корист стечену на основу побијеног посла или друге радње. Након што врати имовинску корист противник побијања има право да остварује своје евентуално потраживање као стечајни поверилац подношењем накнадне пријаве потраживања.

Следом наведене законске одредбе у случају немогућности натуралне реституције, због отуђења предмета побијеног правног посла, противник побијања, у овом случају друготужена, је обавезна да у стечајну масу вратити новчани износ примљен по основу продаје предмета располагања. Стога је неоснован ревизијски навод да је друготужена побијаном и претходном правноснажном пресудом обавезана да у стечајну масу врати и непокретност и новчани износ који представља вредност исте непокретности што је по становишту ревидента повреда права на правично суђење гарантовано чланом 32. Устава Републике Србије и чланом 6. став 1. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода. Није спорно да постоје две правноснажне пресуде и да је, првом пресудом друготужена обавезана да у стечајну масу врати непокретност, а побијаном пресудом у овом спору да врати новчани износ добијен као противвредност спорне непокретности. Међутим, то не значи да се извршење наведених пресуда може спровести тако да друготужена у стечајну масу тужиоца врати двоструку имовинску корист стечену побијеним правним послом. То управо онемогућава одредба члана 130. став 1. Закона о стечају. Међутим, како је отуђењем спорне непокретности првотуженом онемогућена натурална реституција по претходној правноснажној пресуди, то друготужена као противник побијања у конкретном случају има обавезу да у стечајну масу тужиоца врати противвредност исте непокретности са припадајућом каматом, јер је то имовинска корист која је стечена на основу побијеног правног посла.“

Питање бр. 10:

Да ли постоји правни интерес тужиоца за подношење деклараторне тужбе, којом тражи да суд утврди да је основано условно разлучно право тужиоца тј. право одвојеног намирења од вредности остварене од продаје одређених непокретности, а под условом да исте непокретности из било ког разлога буду враћене у стечајну масу стечајног дужника, овде туженог, те да ће у случају да дође до враћања предметних непокретности у стечајну масу стечајног дужника, тужилац, као разлучни поверилац, имати право да се првенствено намирује из вредности остварене од продаје истих и то за износ пријављеног и признатог потраживања, имајући у виду да се у Закону о стечају не помиње изричито институт условног разлучног повериоца?

Одговор:

Поверилац који је одлуком суда (закључком) упућен на парницу ради утврђења „условног права на одвојено намирење“ има правни интерес за вођење исте а црпи га из те одлуке суда.

Друго је питање основаности таквог тужбеног захтева.

Одредба члана 130. Закона о стечају регулише последице успешног побијања, па у ставу 1. прописује да ако захтев за побијање правног посла или друге правне радње буде правноснажно усвојен, побијени правни посао односно правна радња немају дејства према стечајној маси, а противник побијања је дужан да у стечајну масу врати сву имовинску корист стечену на основу побијеног посла или друге радње, а у ставу 2. да противник побијања, након што врати имовинску корист из става 1. овог члана, има право да остварује своје противпотраживање као стечајни поверилац, подношењем накнадне пријаве потраживања.

Последица успешног побијања, дакле, је да је побијена радња пуноважна али губи дејства према стечајној маси. Побијаној правној радњи одузима се дејство за убудуће (ex nunc) и само у мери којој је потребно да се намире стечајни повериоци па се са становишта стечајне масе третира као да правна радња није ни предузета (релативно дејство побијених правне радње). То даље значи да је побијани правни посао пуноважан, те се побијањем не дира у правни однос стечајног дужника и противника побијања. ▼

У ситуацији из питања то би значило да је противник побијања, треће лице, остао власник ствари јер је правни посао којим је он стекао ствар побијањем изгубио дејство само у односу на стечајну масу и у мери којој је довољно да се намире повериоци са једне стране, те да се не дира у правни однос њега и стечајног дужника, са друге. Отуда стечајни поверилац и даље има обезбеђење на ствари која је у имовини трећег лица те је у односу на стечајног дужника он стечајни поверилац. Међутим, противник побијања дужан је да врати „корист“ коју је остварио побијеним правним послом у стечајну масу и да трпи да се из исте намире повериоци. Другим речима враћањем користи у стечајну масу управник стиче овлашћење да је уновчи и из исте намири повериоце поштујући право приоритета. Уколико је право на одвојено намирење било неспорно са становишта пуноважности (управник га је оспорио само зато што ствар није у стечајној маси) односно уколико управник не спори да на тој ствари поверилац има право одвојеног намирења, намириће га на исти начин и у истом року као различног повериоца.

Питање бр. 11:

По благовремено поднетој пријави оспорено је пријављено обезбеђено потраживање на непокретним стварима. Исто потраживање је обезбеђено и на покретним стварима који пријавом нису обухваћени, јер су у року за подношење пријаве били у својини повериоца. Након истека рока за пријаву потраживања покренута је побојна тужба. Стечајни дужник је након спора од 2 године успео у побојној парници, а поверилац је вратио ствари у стечајну масу. Ако оспорено потраживање буде утврђено у парници, може ли поверилац накнадном пријавом (и ван рока од 120 дана за пријављивање потраживања) да тражи признавање само различног права на покретним стварима сходно члану 130. Закона о стечају?

Одговор:

Одредба члана 130. Закона о стечају регулише последице успешног побијања, па у ставу 1. прописује да ако захтев за побијање правног посла или друге правне радње буде правноснажно усвојен, побијени правни посао односно правна радња немају дејства према стечајној маси, а противник побијања је дужан да у стечајну масу врати сву имовинску корист стечену на основу побијеног посла или друге радње, а у ставу 2. да противник побијања, након што врати имовинску корист из става 1. овог члана, има

право да остварује своје противпотраживање као стечајни поверилац, подношењем накнадне пријаве потраживања.

Последица успешног побијања, дакле, је да је побијена радња пуноважна али губи дејства према стечајној маси. Побијаној правној радњи одузима се дејство за убудуће (ex nunc) и само у мери којој је потребно да се намире стечајни повериоци па се са становишта стечајне масе третира као да правна радња није ни предузета (релативно дејство побијене правне радње). То даље значи да је побијани правни посао правноваљан, те се побијањем не дира у правни однос стечајног дужника и противника побијања.

У ситуацији из конкретног питања то би значило да је противник побијања, поверилац, остао власник ствари јер је правни посао којим је он стекао то право побијањем изгубио дејство само у односу на стечајну масу и у мери којој је довољно да се намире повериоци.

Према општем правном принципу из одредбе члана 353. став 1. Закона о облигационим односима обавеза престаје сједињењем с тим да сагласно одредби става 3. обавеза уписана у јавној књизи престаје сједињењем тек кад се изврши упис брисања. Сходном применом ове одредбе у случају преласка заложене ствари у залогопримчеву својину тј. консолидацијом престаје и залога. У том смислу је одредбом члана 57. Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар предвиђено да се брисање заложног права може тражити када заложни поверилац стекне право својине на предмету заложног права. Будући да је побијени правни посао по основу ког је поверилац - противник побијања стекао право својине пуноважан и да се побијањем не дира у правни однос стечајног дужника и противника побијања произилази да је консолидацијом залога престала, те да управник применом одредбе члана 54. Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар може тражити брисање залогне. Самим тим противник побијања у овом случају не би имао различно право на предмету залогне и у погледу истог не би био различни поверилац.

Дакле, одговор је да не може успешно накнадном пријавом тражити признавање различног права.

9. ТЕХНИКЕ ПРОНАЛАЖЕЊА И ПОВРАЋАЈА ИМОВИНЕ

9.1 О проналажењу и повраћају имовине уопште

9.1.1 Технике проналажења имовине у стечају кључне су за остваривање главног циља стечаја који се огледа у максималном намирењу повериоца. Проналажење имовине стечајног дужника је такође део дужности стечајног управника.

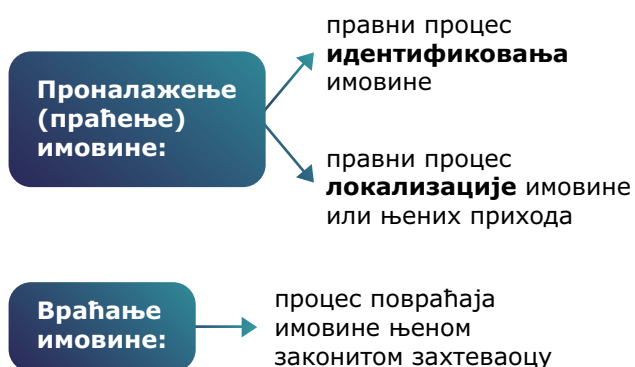
9.1.2 Тешко је одвојити проналажење скривене имовине од преварних радњи или трансакција које имају за циљ да се средства односно имовина ставе ван домашаја повериоца. У вези са тим, треба дати одговор на питање како стечајни управник може пронаћи и повратити имовину у стечајну масу. Пример: сакривање имовине тако што ће се пренети трећим лицима, (на супругу или чланове породице или друга повезана лица) ради уклањања имовине из власништва друштва, како се повериоци стечајног дужника не би могли наплатити из те имовине.

9.1.3 У већем броју случајева везано за повраћај имовине ради се о примени одредаба Закона о стечају које се примењују ретроактивно, чији је задатак да опозову трансакције које имају за последицу или смањење вредности стечајне масе или спречавање намирења поверилаца.

9.1.4 У овом процесу, логична је претпоставити да ако су од стране стечајног управника идентификовани случајеви преваре, велика је вероватноћа да су извршиоци преузели значајне кораке да преместе и прикрију тако стечену имовину.

9.1.5 Проналажење (праћење) имовине генерално се односи на:

- а. правни процес идентификовања и локализације имовине или њених прихода, и
- б. повраћај имовине који следи након процеса проналажења имовине и може се разумети као процес повраћаја имовине њеном законитом имаоцу.

9.2 Технике проналажења имовине:

9.2.1 Претрага јавних регистара:

а. претрага регистра непокретности

РГЗ- Катастар непокретности је дужан да на захтев стечајног управника без накнаде достави податке о имовини и правима стечајног дужника за период до пет година пре отварања стечајног поступка из збирке исправа и базе података. Осим тога, подаци о имовини стечајног дужника могу се добити приступом на сајт <https://katastar.rgz.gov.rs/eKatastarPublic/Default.aspx>;

- Претрагу можемо вршити преко адресе или преко катастарске парцеле;
- Физичко или правно лице може да се региструје као корисник и плаћа се накнада (око 1500, 2000 динара), па поред стандардног претраживања, регистровани корисник може да претражује и преко ЈМБГ, МБ, назива фирме или броја листа непокретности с тим да ће наћи податке уколико су евидентирани у катастру (дешава се да подаци о ЈМБГ и МБ често нису уписани);
- Ради шире слике, од велике помоћи је и портал Геосрбија, јер се може сагледати позиција предметних непокретности у односу на друге непокретности и инфраструктуру.

б. претрага регистра возила, регистра пловила (МУП)

- Потврда МУП-а о регистрованим превозним средствима може помоћи у идентификацији имовине која је регистрована на име стечајног дужника;
- За информације потребно је обратити се МУП-у са захтевом за доставу података из јединствене базе возила;
- Постоји и претрага возила на основу квалификованог електронског сертификата на картици или УСБ токену или путем мобилне апликације ConsentID, али за сада само за физичка лица.

в. претрага регистра Пореске управе

- Претрагом регистра Пореске управе можемо доћи до података о претплати сваке појединачне пореске обавезе. Преко „упит стања“, уз инсталацију апликације еПорези, са овлашћеним сертификатом, можемо доћи до података за сваког стечајног дужника (на пример кроз повраћај ПДВ).

г. претрага преко регистра које води Агенција за привредне регистре

- Регистар финансијских извештаја на једном месту обезбеђује потпуне и правовремене податке и информације о правним лицима и предузетницима усаглашене са стандардима Европске уније. На основу података који се воде у оквиру Регистра финансијских извештаја, анализира се финансијски положај и успешност пословања правних лица.

Финансијски извештај је сет прописаних образаца у којима обвезник даје приказ резултата пословања и свог финансијског положаја у извештајној години, а може бити редовни годишњи, консолидовани годишњи и ванредни. Сет образаца који чини финансијски извештај утврђен је законом који уређује рачуноводство у зависности од врсте извештаја и врсте и величине обвезника. Финансијски извештаји дају податке и о: величини обвезника, обавези вршења ревизије, рачуноводственој политици, ФИ (редовни, консолидовани, ванредни). Финансијски извештаји представљају структурирани приказ финансијског положаја и пословних промена које су настале у извештајном периоду, са циљем да се обезбеде информације о финансијском положају, перформансама, односно финансијском успеху и променама финансијског положаја правног лица и предузетника, корисне за доношење економских одлука широког круга корисника. Поређењем финансијских извештаја у претходном периоду уназад, можемо доћи до кључних података о кретању величине појединих билансних позиција у активи, односно у кретању пре свега основних средстава, а онда и обртних током претходних година. Таквом анализом изводимо закључке, и предузимамо даље кораке у смислу откривања неоправданог умањења имовине и предузимања радњи за повраћај.

- Регистар финансијског лизинга представља јединствену, централну, електронску базу података о уговорима о финансијском лизингу. У Регистар се уписују и све промене података о регистрованом уговору, забележбе спора и других података о чињеницама и документима који су од значаја за правни промет, а које су у вези са регистрованим уговором. Ако је уговор регистрован, нико се не може позивати на околност да му подаци садржани у бази података Регистра нису били познати.
- Регистар залоге представља јединствену, централну, електронску базу података о заложним правима на покретним стварима и правима и уговорима о продаји са задржавањем права својине до исплате цене у потпуности, који се у складу са законом уписују у Регистар. Заложно право се стиче уписом у Регистар залоге, а право првенства повериоца који је своје заложно право регистровао одређује се према времену пријема регистрационе пријаве за упис заложног права у Агенцији за привредне регистре, осим ако је другачије законом прописано. У Регистар се уписују све промене регистрованих података, забележбе о започетом поступку намирења, забележбе

спора, као и забележбе података о другим чињеницама и документима који су од значаја за правни промет, а које су у вези са регистрованим залогом, односно уговором о продаји. Нико се не може позивати на околност да му подаци садржани у бази података Регистра нису били познати³.

д. претрага ЦРХоВ

- ЦРХоВ врши евидентирање свих емитованих финансијских инструмената, као и обављање клиринга и салдирање финансијских инструмената и новца по основу трговања финансијским инструментима. ЦРХоВ представља истовремено депозитну институцију и клириншку кућу које послове из свог делокруга обавља у складу са законом и међународним стандардима. Ради вршење претраге података из ЦРХоВ потребно је упутити захтев ради издавања потврде о акцијама у власништву стечајног дужника.

е. остали регистри

- У погледу осталих од значаја за проналажење имовине стечајног дужника може бити и регистар претрага архива (суда или катастра) и прибављање оверених фотокопија исправа подобних за упис права својине.

9.2.2 Физичка инспекција (преглед терена)

Обилазак пословних просторија, складишта, производних погона и других локација може открити постојање физичке имовине која није евидентирана у пословним књигама. Често се дешава да је опрема отписана а да она и даље доприноси пословању и може имати вредност (и у крајњем случају може имати вредност као секундарна сировина). Уколико је потребно, приликом обиласка имовине можемо затражити стручну помоћ судских вештака одговарајуће струке, помоћ техничких лица код стечајног дужника, ради правилне идентификације имовине.

9.2.3 Разговори са запосленима и пословним партнерима

Запослени, добављачи, купци и други пословни партнери могу пружити информације о имовини која није формално евидентирана или је скривена. Разговор са лицима која врше финансијске послове и послове ревизије могу пружити кључне податке о имовини стечајног дужника. Упитима код банака и финансијских институција може се утврдити постојање и локација банковних рачуна, сефова и других финансијских средстава дужника (пример: депозитни рачун банке на који су привремено склоњена средства). Осим финансијских средстава, разговором се може доћи до кључних

³ Чињеница да је заложно право регистровано није доказ о постојању својинских или других права залогодавца на конкретној покретној ствари или праву, нити да је обезбеђено потраживање или залагање пуноважно, а Агенција за привредне регистре не гарантује да поред регистрованих не постоје друга заложна права на истим покретним стварима и правима која нису уписана у Регистар.

информација о осталој имовини. По ставу судске праксе ствари (покретне и непокретне) за које се налаже предаја у стечајну масу морају неспорно улазити у стечајну масу стечајног дужника и морају бити одређене и индивидуализоване. Стечајни судија је дужан да лицима из члана 61. Закона о стечају наложи да предају конкретну документацију, уз одређивање принудног одузимања за случај да исту не предају у остављеном року.

Обавеза овлашћених лица стечајног дужника да пружи податке је регулисана чланом 61. Закона о стечају:

Овлашћена лица стечајног дужника, пуномоћници и лица која за стечајног дужника врше финансијске послове и послове ревизије обавезна су да стечајном судији и стечајном управнику, на њихов захтев и без одлагања, пруже све податке и обавештења.

Обавеза из става 1. овог члана односи се и на чланове извршног, управног и надзорног одбора стечајног дужника којима је престала дужност отварањем стечајног поступка, као и на контролне чланове друштва.

Лица из ст. 1. и 2. овог члана дужна су да стечајном управнику одмах по позиву предају рачуноводствене исправе, пословне књиге, печате, кључеве и шифре стечајног дужника и да предају или омогуће приступ рачуноводственом софтверу.

Стечајни судија може решењем, против којег није дозвољена жалба, наложити стечајном дужнику, као и лицима из ст. 1. и 2. овог члана да, у одређеном року, предају писани извештај о економско-финансијском стању стечајног дужника, као и све податке, односно документацију за које стечајни судија оцени да су релевантни за даљи ток поступка.

Ако стечајни дужник, односно лица из става 1. овог члана не поступи по налогу стечајног судије, стечајни судија може одредити и спровести мере принудног извршења у складу са овим законом.

Лица из става 1. овог члана одговорна су повериоцима за накнаду штете коју су проузроковали ускраћивањем података и обавештења, као и несавесно састављеним извештајем о економско-финансијском стању стечајног дужника или ускраћивањем тог извештаја.

Банке имају обавезу да без накнаде на захтев стечајног управника доставе бројеве свих девизних и динарских рачуна, све изводе у електронској форми са свих

динарских и девизних рачуна, све уговоре о орочењу средстава стечајног дужника, као и све уговоре о сефу.

Јавни регистри имају обавезу да без накнаде на захтев стечајног управника доставе податке о имовини и правима стечајног дужника за период до пет година пре отварања стечајног поступка.

9.2.4 Преглед пословне документације

Анализа финансијских извештаја, књиговодствених записа, уговора, фактурне документације, евиденције о набавци и продаји и других пословних евиденција може открити постојање и локацију имовине. За сложеније случајеве, где постоји сумња на скривање имовине или финансијске малверзације, може се ангажовати тим форензичких рачуновођа и специјализованих истражитеља. Ако се утврди да је извршена значајна превара, која укључује значајно уклањање или сакривање имовине или средстава, стечајни управник ће морати да ангажује специјализоване форензичке рачуноводствене и ИТ стручњаке, заједно са адвокатима који имају искуства у праћењу имовине. У неким случајевима, стечајни управник може пратити кретање имовине дужника, на пример путем банковних трансакција или продаје имовине. Ради се о томе да се обезбеди независна ревизија финансијских извештаја како би се откриле радње које је предузимао дужник непосредно пре отварања стечајног поступка. Анализа финансијских извештаја подразумева упоређење биланса стања, биланса успеха, токова готовине и осталих извештаја, како би се утврдило стање по пословним књигама, односно имовина друштва са којом се располагало у блиском периоду пре отварања стечајног поступка. Умањење имовине може бити услед:

- а) преношења имовине трећем лицу - повезаној особи;
- б) неадекватне вредности која је плаћена за одређени правни посао (пример закупи);
- в) трансакција које нису извршене у редовном току пословања;
- г) реализација великих трансакција без адекватног обезбеђења.

9.2.5 Анализа дигиталних података

Преглед електронске поште, дигиталних докумената и података са сервера може открити информације о имовини, уговорима или трансакцијама које нису евидентирани у аналогном облику. Можемо рећи да ће дигитални подаци и дигитална имовина бити све заступљенија код стечајних дужника. Постоји јако вредна имовина која се огледа у софтверима и софтверским решењима која достиже вредност од више стотина хиљада евра. Потребно је предузети радње како би се сачували и заштитили подаци са HD, SSD, flash, CD и осталих носача информација. Јасно је да се све мање користи документација у папирном облику. Већ неко време се појавом нових софтвера, већина радњи обавља електронски. Пример: деловодна књига, остале архивске књиге, фактурисање (СЕФ), књиговодство и сл.

9.2.6 Коришћење правних средстава

Подношење захтева за издавање судских наредби за откривање имовине, саслушање бивших овлашћених лица стечајног дужника, као и иницирање поступака за поништај претходно обављених трансакција које су могле довести до умањења стечајне масе представљају једну од техника за проналажење имовине. У овом смислу могу се користити законска овлашћења која се огледају у члановима 45., 61. и 105. Закона о стечају.

Став 3. члан 45. закона о стечају:

Закључком се одлучује по примедбама и издаје налог службеном лицу, органу који спроводи стечајни поступак или трећем лицу за извршење појединих радњи.

- Члан 105. Закона о стечају:

Отварањем стечајног поступка стечајни управник преузима у државину целокупну имовину која улази у стечајну масу и њоме управља.

Ако треће лице у било којој фази поступка одбије да изврши предају ствари које држи без правног основа или по основу правног посла чија је важност престала, а које улазе у имовину стечајног дужника, стечајни управник ће од стечајног судије затражити да хитно наложи и спроведе принудно извршење. Уз налог за предају ствари, стечајни судија може према трећем

лицу одредити и мере принуде ради спровођења извршења. У том случају лице које је одбило да преда ствари које улазе у имовину стечајног дужника и које не поступи по налогу суда одговара за штету која је настала услед таквог поступања.

Одлуке из става 2. овог члана стечајни судија доноси у форми решења, на које право жалбе имају стечајни управник и треће лице из става 2. овог члана.

Ако се у имовини стечајног дужника нађу готов новац, хартије од вредности или драгоцености, стечајни управник одређује начин њиховог чувања или улагања уз сагласност одбора поверилаца.

Сагласно ставу судске праксе правилна примена члана 105. Закона о стечају пре свега подразумева неспорно утврђење да ствар припада стечајној маси стечајног дужника, а затим и неспорно утврђење чињенице о томе ко је у поседу ствари.

9.2.7 Остале технике проналажења имовине

Стечајни управник може ангажовати приватне детективе или специјализоване агенције за трагање за имовином. Такође, могу се објављивати јавни позиви особама које могу имати информације о имовини дужника. Постоје удружења вештака која су сертификована за истраживање превара, чији је основни циљ откривање превара и корупције, њихово спречавање, односно превенцију. У договору са судијом, стечајни управник може ангажовати овакву врсту стручњака.

10. МЕЂУНАРОДНИ ОКВИР

– ОБАВЕЗЕ ДИРЕКТОРА У ПЕРИОДУ ПРЕ СТЕЧАЈА

10.1 У овом одељку покушаћемо да објаснимо како одређене обавезе директора у периоду пре несолвентности могу да посредно утичу на касније истражне радње стечајног управника односно како утврђивањем додатних обавеза директора може да се утиче на случајеве прикривања или отуђења имовине и средстава друштва што касније може олакшати посао стечајном управнику у поступку проналажења имовине.

10.2 Генерална је препорука се да се обавезе директора у периоду пре него што се покрене поступак стечаја, утврде законом.

10.3 Ове препоруке су обрађене у следећим водећим практичним водичима:

Извод из Светске банке: Принципи за ефикасне поступке стечаја и режиме повериоца/дужника (2021): (Светска банка, 2021:18-19).

В2 Обавезе директора у периоду који претходи стечају

Закони који уређују обавезе директора у периоду који претходи неспособности за плаћање треба да промовишу одговорно корпоративно понашање, промовишу разумно преузимање ризика и подстичу реорганизацију пословања. Закон треба да предвиђа одговарајуће мере за кршење обавеза директора, које се могу применити након почетка поступка стечаја.⁴

В2.1 Обавеза. Закон треба да захтева да када директори знају или би требало разумно да знају да је несолвентност друштва неодложна или неизбежна, директори треба да имају дужност да воде рачуна о интересима поверилаца и других заинтересованих страна и треба да предузму разумне кораке или да избегну несолвентност или, ако је несолвентност неизбежна, да је минимизирају.

В2.2 Лица која су дужници ове обавезе.

Закон треба да одреди лица која су дужници ове обавезе, која могу обухватати сваку особу формално постављену за директора и било коју другу особу која обавља фактичку контролу и извршава функције директора.

В2.3 Одговорност и средства за обнову.

У случајевима у којима повериоци претрпе губитак или штету због кршења обавеза директора, закон треба да налаже одговорност, уз могућност одбране (укључујући да је директор предузео разумне кораке да избегне или минимизира несолвентност). Одговорност не треба да превазилази губитак или штету коју су повериоци претрпели као последицу кршења. Закон треба да специфицира да одговорност када је утврђена од стране суда због кршења обавеза треба да укључи исплату пуног износа било које штете коју је суд утврдио.

В2.4 Финансирање радњи. Закон треба да предвиди да се трошкови радњи против директора плаћају као административни трошкови.

⁴ Овај принцип се односи само на одговорности директора у периоду када исти знају или разумно треба да знају да предузеће неминовно или неизбежно стоји пред стечајем.

10.4 Препоруке у вези са обавезама директора се потврђују у:

Извод из ЕБРД: Основни принципи ефикасног система стечаја (2021) (ЕБРД, 2021:7).

Принцип 8

[...] Треба да постоје јасна правила која уређују обавезе директора у случају стечаја или вероватноће стечаја друштва. Када је стечај вероватан или неминован, треба да постоји захтев за директоре да делују тако да заштите интересе не само бизниса и његових власника, већ и његових повериоца. У случају стечајног дужника, треба да постоји обавеза да се без одлагања поднесе захтев за формални поступак стечаја и/или обавеза да се примене мере за смањење штете повериоцима која може бити причињена наставком пословања.

Обавезе директора треба да буду придружене режимом кажњавања за сваки прекршај. Ово може укључивати, попут кривичних и имовинских санкција, могућност дисквалификације или ограничење могућности особа да врше функцију директора у будућности.

10.5 Обавезе и поступање директора

10.5.1 Директори друштва имају обавезу да испуне одређене стандарде понашања прописане законом, које могу специфично адресирати околности када друштво под њиховом контролом постане несолвентно.

10.5.2 Различите земље формулишу тачан опис улоге директора друштва различитим терминима. Једна од заједничких карактеристика је обавеза да се не настави са пословањем, уколико је друштво несолвентно. Подробне последице таквог поступка варирају од једне до друге јурисдикције. Наставак пословања када је друштво несолвентно описује се као неправилно пословање, што представља преузимање додатних обавеза од стране друштва када оно није у могућности да их избегне. Директор који је укључен у овакве активности може бити лично одговоран за износ за који су обавезе повећане као резултат неправилног пословања.

10.5.3 У неким јурисдикцијама, стечајни управник има обавезу да истражи понашање директора несолвентног друштва, иако нема очигледних индикација на злоупотребу или превару. На пример, у Великој Британији, стечајни управник мора да поднесе извештај у вези са сваким случајем стечаја друштва Управи за дисквалификацију директора, која је део Владине службе за стечај. На основу налаза и поднесеног извештаја, ово може довести до тога директору буде забрањено да у будућности врши функцију директора друштва у периоду који може да траје и до 15 година у најозбиљнијим случајевима злоупотребе.

10.5.4 У зависности од јурисдикције, дисквалификација директора може бити извршена од стране суда ако понашање директора не испуњава одређене стандарде. Такав је случај у Словачкој, где се директор може дисквалификовати ако не поднесе захтев за отварање стечаја када друштво није у могућности да исплати своје дугове. У Чешкој Републици, суд може дисквалификовати директора ако је он дужан да надокнади дуговање које је настало због неправилног пословања или поступања без дужне пажње.

11. ПРАКТИЧНИ ПРИМЕРИ ПРОНАЛАЖЕЊА ИМОВИНЕ – СТУДИЈЕ СЛУЧАЈА

11.1 Отуђење непокретности без доказа о исплати купопродајне цене

- а. Стечајни управник је упоредио билансе стања у последњих 5 година.
- б. Поређењем биланса стања, установио је да је у години која претходи години стечаја дошло да смањења основних средстава у мери која по мишљењу стечајног управника не може бити оправдана регуларним пословањем.
- в. Стечајни управник је сматрао да је дошло до продаје имовине, и да реализацију такве продаје треба испитати.
- г. Испитивањем документације дошло се до сазнања да је направљен уговор о купопродаји са трећим лицем (за које се не може утврдити да је повезано са стечајним дужником), са *clausula intabulandi* за коју клаузулу исплата није била услов. Треће лице је на основу тако закљученог уговора о купопродаји, поднело захтев катастру непокретности да се укњижи на предметној непокретности из уговора, а што је и спроведено, те се укњижио као власник.
- д. Стечајни управник је кренуо у поступак побијања ових правних послова и правних радњи, све из разлога јер је утврдио да купац по предметном уговору никада није исплатио одређену купопродајну цену из уговора.
- ђ. У парничном поступку је у конкретном случају, донета правоснажна пресуда на основу које је непокретност враћена у стечајну масу.

11.2 Куповина непокретности без промене права власништва

- а. Стечајни дужник је уговором о купопродаји непокретности извршио исплату купопродајне цене продавцу трећем лицу из уговора.
- б. До дана отварања стечаја, није извршена промена власништва над предметном непокретношћу у катастру непокретности.
- в. Стечајни управник је анализом токова готовине установио да је предметна непокретност по уговору и плаћена.
- г. Стечајни управник је кренуо у поступак укњижења на основу сазнања, односно на основу предметног уговора и доказа о исплати купопродајне цене. На крају је и од продавца добио писмену изјаву да је купопродајна цена исплаћена у целости.

11.2.1 Анализа исправа којима се доказује право својине уписане или ванкњижне, захтева познавање прописа важећих у време настанка исправе, претрагу архива надлежних органа управе, судова или других институција које су биле овлашћене за издавање или чување исправа. У случају да се дође до сазнања да је исправа која је била основ за постојања права стечајног дужника или његових дужника у неком тренутку егзистирала, а уништена је или је из неког другог разлога недоступна, потребно је проценити да ли је оправдано покретање парничног поступка, ради утврђивања права својине.

11.2.2 Приликом сакупљања информација о непокретностима стечајног дужника, требало би обратити пажњу и разликовати могуће ситуације које могу представљати проблем стечајном управнику да дође до сазнања о непокретној имовини када не може да се поузда у јавне књиге. То је ситуација када је непокретност уписана у катастар непокретности али није уписано право својине продавца, већ његовог правног претходника, када непокретност није уписана у јавни регистар, већ је реч о објекту за који је у току поступак озакоњења и када непокретност није уписана у јавни регистар јер је реч о објекту у изградњи. У вези са тим, потребно је детаљним прегледом пословне и пројектне документације установити такве случајеве а онда физичком инспекцијом потврдити постојање таквих објеката. Након потврде постојања таквих објеката, стечајни управник је дужан да пронађе документацију и у првом случају утврди правни след до стечајног дужника, јер је стечајни дужник у том случају ванкњижни власник непокретности и да, све док не упише своје право својине у надлежни катастар непокретности, има искључиво облигациони захтев према свом правном претходнику да му омогући упис права својине. Треба проценити да ли је сврсисходно уписати и забележбу којом би трећа лица била упозната да стечајни дужник има одређена права на предметној непокретности, и како би се спречило даље прометовање непокретности док се поступак стечаја не оконча.

11.2.3 Први корак у овом случају је да стечајни управник од надлежног катастра непокретности тражи издавање података о власничким променама на непокретности, те на основу података добијених од катастра, даље тражи издавање документације релевантне за доказивање правног следа.

11.2.4 Прибавља се и свака друга исправа неопходна за упис (уговор о откупу, потврда да је цена исплаћена у целости, оставинско решење, уговор о доживотном издржавању и сл).

11.2.5 Уколико непокретност није уписана, прибавља се грађевинска и употребна дозвола, уверење о посебним деловима објекта или решење управног органа којим се одбија захтев за издавање уверења, све ради правилне идентификације су у питању уговори и остала документација која је старија 10 и непокретности. Када више године, потребно је да стечајни управник претражи архиве: Архив Србије, Архив Града Београда, Архиве локалних самоуправа, Архиве јавних предузећа, институција и организација.

11.3 Упис права својине у корист друштва у стечају - озакоњење

- а. У уверењу о власничким променама се наводи да је у евиденцији непокретности дошло до промене података о имаоцу права својине на непокретности на основу уговора о размени непокретности између стечајног дужника и физичког лица, који је у то време закључен пред судом у Београду.
- б. Стечајни управник подноси захтев за издавање преписа наведеног уговора о размени непокретности (стечајни управник није поседовао оригинал).
- в. Након добијања тог уговора, стечајни управник је утврдио да је предметна непокретност (стан) стечена уговором о купопродаји непокретности, такође овереним пред судом у Београду.
- г. Како би се утврдио правни след, стечајни управник је поднео захтев за издавање преписа наведеног уговора о купопродаји.
- д. Након што је прибавио препис уговора о купопродаји и остала документа, стечајни управник је поднео захтев за провођење промене у катастру непокретности, упис права својине у обиму 1/1 у корист стечајног дужника са ранијег власника физичког лица.
- ђ. Катастар непокретности је извршио промену, и након правоснажности решења о упису, укњижио стечајног дужника као власника на предметној непокретности.

11.3.1 Код ситуације где се процењује могућност озакоњења објекта, веома је битно проверити да ли власник објекта има потребна овлашћења, односно права на земљишту и уколико је потребно, најпре обезбедити исправе на основу којих се може најпре уписати право на земљишту, јер се на тај начин чини извеснија могућност озакоњења.

11.3.2 Подаци, односно документација у вези са поступком озакоњења конкретног објекта (у којој фази се налази, да ли је већ поднет елаборат геодетских радова, скице, пројекат и друго) се може прибавити у органима јединице локалне самоуправе, односно одељењима који воде поступке озакоњења. Стечајни управник може тражити да се организују састанци са начелницима наведених одељења (и референтима који су упућени у конкретан предмет) у циљу прикупљања релевантних података.

11.3.3 У неким ситуацијама, треба укључити директно и катастар непокретности јер њима одељења за озакоњење, по службеној дужности шаљу документацију за упис у евиденцију непокретности и од њиховог тумачења зависи исход таквог уписа. За будућност објекта од великог је значаја какву документацију надлежни орган тражи и да ли стечајни управник може да испуни услове за озакоњење објекта.

12. ЗАКЉУЧАК

12.1 Стечајни управници се суочавају са све комплекснијим окружењем, што утиче на природу случајева стечаја с којима се сусрећу. У многим случајевима, стечајни управник ће бити на челу откривања случајева прикривања или отуђења имовине и средстава када је друштво стављено у формални поступак стечаја и више није под контролом претходног менаџмента.

12.2 У међународним законодавствима постоје случајеви регулисања посебних дужности директора друштава у периоду који претходи отварању стечаја уз прописивање конкретних санкција у случају кршења таквих дужности, а што посредно може допринети смањењу броја случајева отуђења или прикривања имовине друштва и случајева оштећења поверилаца.

12.3 У погледу побијања правних послова стечајног дужника, стечајни управник, пре свега, мора утврдити да ли је правни посао пуноважан или није. Уколико није, не може се тражити од суда да правни посао или правну радњу огласи без правног дејства. Уколико је правни посао ништав, може се тражити утврђење ништавости правног посла. Уколико је у питању рушљив правни посао, може се тражити поништење рушљивог правног посла, у складу са законом, са свим

правним последицама које у случају усвајања таквог тужбеног захтева произилазе. Уколико је стечајни управник у недоумици, може истаћи два тужбена захтева у међусобној корелацији. У сваком случају, савет стечајним управницима је да прате ставове судова, тим пре што је у оваквим парничним поступцима углавном велика вредност предмета спора те настају трошкови у немалим износима па у случају губитка спора, стечајна маса може бити значајно умањена. Савет је да се добро процени и потражи савет адвоката пре покретања парничног поступка ради побијања правне радње или правног посла стечајног дужника и процени економска оправданост покретања таквог поступка.

12.4 Осим иницирања судских поступака у циљу побијања правних послова стечајног дужника, стечајни управници предузимају и низ фактичких радњи које за циљ имају проналажење имовине друштва у стечају чиме се последично увећава стечајна маса, а што доводи до повољнијег намирања поверилаца. У погледу таквих радњи стечајни управници морају константно унапређивати своја знања јер се у пракси појављује велики број различитих ситуација које захтевају различит приступ и примену различитих техника у циљу повраћања имовине.

13. БИБЛИОГРАФИЈА

Србија

1. Решење Врховног касационог суда Прев-404/2018 од 11. 7. 2019. године;
2. Видети одговор на питање бр. 20 у одељку „Материјално право“, објављен у Билтену судске праксе привредних судова бр. 3/2020;
3. Пресуда Привредног апелационог суда 12Пж-4234/23 од 28. 2. 2024. године;
4. Решење Врховног касационог суда Прев-1971/22 од 27. 4. 2023. године;
5. Видети одговор на питање бр. 35 у одељку „Стечајно право“, објављено у Билтену судске праксе привредних судова бр. 3/2022;
6. Решење Привредног апелационог суда Пж-2695/2020 од 3. 12. 2020. године – Билтен судске праксе привредних судова бр. 4/2020;
7. Пресуда Привредног апелационог суда Пж-4654/2015 од 25. 10. 2017. године, објављена у Параграфовој збирци судске праксе Привредног апелационог суда бр. 5/2017;
8. Решење Привредног апелационог суда 8Пж-436/21 од 25. 8. 2021. године;
9. Видети одговор на питање бр. 23 у одељку „Стечајно право“, објављен у – Билтену судске праксе привредних судова бр. 4/2018;
10. Пресуда Привредног апелационог суда Пж-6676/2016 од 31. 8. 2017. године, објављена у Параграфовој збирци судске праксе Привредног апелационог суда бр. 4/2017;
11. Видети одговор на питање бр. 22 у одељку „Стечајно право“, објављен у – Билтену судске праксе привредних судова бр. 4/2018;
12. Видети одговор на питање бр. 36 у одељку „Стечајни поступак“, објављен у Билтену судске праксе привредних судова бр. 4/2015;
13. Видети одговоре на питања бр. 36 и 37 у одељку „Стечајни поступак“, објављене у Билтену судске праксе привредних судова бр. 4/2016;
14. Решење Привредног апелационог суда Пж-9718/2012 од 12. 6. 2013. године;
15. Решење Привредног апелационог суда Пж-1287/2020 од 18. 11. 2020. године – Билтен судске праксе привредних судова бр. 4/2020;
16. Пресуда Привредног апелационог суда Пж-7752/2012 од 3. 4. 2013. године, објављена у Параграфовој збирци судске праксе Привредног апелационог суда бр. 2/2013;
17. Пресуда Привредног апелационог суда Пж-6618/2018 од 4. 7. 2019. године – Билтен судске праксе привредних судова бр. 4/2019;
18. Пресуда Привредног апелационог суда Пж-9251/2013 од 25. 9. 2014. године – Билтен судске праксе привредних судова бр. 1/2015;
19. Пресуда Привредног апелационог суда Пж-4106/2014 од 3. 12. 2014. године, објављена у Параграфовој збирци судске праксе Привредног апелационог суда бр. 6/2014;
20. Видети одговор на питање бр. 37 у одељку „Стечајни поступак“, објављен у Билтену судске праксе привредних судова бр. 4/2015;
21. Видети одговор на питање бр. 27 у одељку „Стечајно право“, објављен у Билтену судске праксе привредних судова бр. 3/2017;
22. Пресуда Привредног апелационог суда Пж-10091/2011 од 28. 12. 2011. године – Билтен судске праксе привредних судова бр. 1/2012;
23. Пресуда Привредног апелационог суда Пж-1072/2012 од 1. 3. 2012. године, објављена у Параграфовој збирци судске праксе Привредног апелационог суда бр. 2/2012;
24. Видети одговоре на питања бр. 21, 22 и 23 у одељку „Парнични поступак“, објављене у Билтену судске праксе привредних судова бр. 1/2022;
25. Пресуда Врховног касационог суда Прев-280/2016 од 11. 5. 2017. године, објављена у Параграфовој збирци судске праксе Врховног касационог суда бр. 3/2017;
26. Пресуда Врховног касационог суда Прев-367/2017 од 21. 12. 2017. године, објављена у Параграфовој збирци судске праксе Врховног касационог суда бр. 6/2017;
27. Видети одговор на питање бр. 27 у одељку „Стечајно право“, објављен у Билтену судске праксе привредних судова бр. 3/2019;
28. Видети одговор на питање бр. 21 у одељку „Стечајно право“, објављен у Билтену судске праксе привредних судова бр. 4/2018.

Међународна

1. World Bank . 2021. Principles for Effective Insolvency and Creditor / Debtor Regimes . © World Bank . <<https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/3824fe8e-edb3-5f9b-aa28-f5afc759e562/content>> License : Creative Commons Attribution CC BY 3.0 IGO, accessed 16 February 2024 ;
2. EBRD, ' Core Principles of an Effective Insolvency System ' (May 2021), <<http://www.ebrd.com/legal-reform/ebrd-insolvency-core-principles.pdf>> , accessed on 17 Jan 2024.

АУТОРИ И САРАДНИЦИ

Аутори:

Kerry Trigg

Kerry Trigg је радила као стечајни управник у Великој Британији око 30 година, радећи у тиму за реструктурирање компаније Ernst & Young (EY). Током тог времена, стекла је широко искуство у корпоративном реструктурирању, делујући као главни стечајни управник и у трговинским управама и у поступцима банкротства. Kerry такође има значајно искуство у међународном реструктурирању солвентних и несолвентних група компанија за клијенте са седиштем у Великој Британији и САД, а и у многим европским јурисдикцијама.

Искуство у корпоративном реструктурирању које Kerry има покрива многе индустријске секторе, укључујући грађевинарство, транспорт, индустријску производњу, штампање, телекомуникације, истраживање нафте, финансијске услуге, угоститељство, науке, одбрану и добротворне секторе.

Била је блиско укључена и у развој и маркетинг EY понуде за рационализацију правног лица и развила је и организовала интерне курсеве обуке за особље EY у Великој Британији и Европи.

Нортел Група: због свог посебног искуства у процесима реструктурирања и рачуноводства у Француској, у комбинацији са познавањем језика, Kerry је наставила да пружа специјализирану помоћ EY на консултантској основи до закључења поступка 2021. године.

ЕБРД: од марта 2019. Kerry је ангажована на консултантској основи за ЕБРД као део пројекта правне транзиције за обуку и усавршавање локалних стечајних управника у Јерменији. Ово је био први пројекат формалне обуке за јерменске стечајне управнике и спроведен је онлајн 2022. године. То је довело до тога да је више од 90% јерменских стечајних управника завршило обуку, што је сада обавезан услов постављен на годишњем нивоу.

Нинослав Воларевић

Нинослав Воларевић је судија Привредног суда у Нишу од 2018. године. Од 2019. године председник је Одељења стечаја у наведеном суду. Пре судијске функције, радио је као судијски помоћник у различитим судовима, уписао Правосудну академију, што му је омогућило стицање праксе из различитих области права. Правосудну академију уписао је 2012. године и завршио 2015. године. Од 2014. године има положен и адвокатски испит.

Као судија привредног суда поступао је у парничној, привредно-казненој и стечајној материји на којој је и сада распоређен. Поступао је у преко 65 стечајних предмета. Учесник је бројних семинара и међународних конференција, а од 2019. године је ad hoc предавач на семинарима и стручним скуповима које организује Агенција за лиценцирање стечајних управника.

Ђорђе Јокић

Ђорђе Јокић има искуство као стечајни управник, финансијски саветник, проценитељ и судски вештак. Главне области његове стручности су вођење стечајних поступака, реструктурирање пословања, финансијска анализа и саветодавне услуге, пословно планирање и стратешко вођење. Као портфолио менаџер (ЦФА) стицао је искуство и знање на тржишту хартија од вредности и других финансијских инструмената.

Његове способности и знања стечена су у пословној пракси, али и у додатној едукацији: сертификовани овлашћени рачуновођа, лиценцирани портфолио менаџер, лиценцирани стечајни управник и процењивач имовине и капитала.

Почев од 2001. па до 2005., Ђорђе је био ангажован на пословима пословног планирања, анализе и финансирања као руководилац финансија или финансијски директор у водећим приватним компанијама у земљи. Од 2005. до 2008. као руководилац пројекта у Агенцији за приватизацију водио је истовремено око 60 стечајних поступка. Од 2008. па до 2011., радио је као портфолио менаџер у друштву за управљање пензијским фондом.

Током протеклих 13 година, Ђорђе је као власник агенције ТЦФ стечајни управник, вештачење и консалтинг, спроводио стечајеве у више од 30 привредних друштава, вршио процене имовине, правних лица, капитала и акција у више од 70 привредних друштава и банака, израдио више од 10 планова реорганизације и вештачио у више од 100 предмета привредних и основних судова.

Сарадници:

Бранка Весовић

Бранка Весовић има велико правно искуство у областима привредног, банкарског и финансијског права, решавања спорова и финансијског реструктурирања. Претходно је радила као виши правни саветник у workout одељењима две међународне банке присутне на српском тржишту. Ради у банкарској и финансијској пракси, а посебно је специјализована за синдицирано и пројектно финансирање, дубинску анализу кредитног портфолија, банкрот и реструктурирање и наплату потраживања.

Њено релевантно радно искуство у области стечаја и реструктурирања обухвата саветовање Piraeus bank SA Грчка, Credit Agricole Bank Србија, као и Societe Generale Bank Србија, у вези са вансудским поступцима реструктурирања, као и у вези са стечајним поступцима у погледу различитих компанија из грађевинске, фармацеутске и пољопривредне делатности. Она је правни саветник стечајног управника С&А Србија, у једном од највећих стечајних поступака у Србији до сада.

Лука Андрић

Лука Андрић има преко 25 година искуства у правној пракси, са примарним фокусом на раду на сложеним правним трансакцијама у Србији и региону и саветовању међународних и домаћих финансијских институција. Његова стручности је посебно у области инсолвентности и реструктурирања, где је током година саветовао и кредиторе и дужнике у многим водећим случајевима реструктурирања и стечаја у Србији. Поседује значајно искуство у раду како са државним органима Србије, тако и са међународним и домаћим корпоративним клијентима.

Лука је у београдску адвокатску комору примљен 2001. године. 2007. и 2008. био је државни секретар у Министарству економије и регионалног развоја Србије, задужен за послове привреде и приватизације. Од 2008. до 2011. био је специјални правни саветник потпредседника Владе Србије, водећи преговоре о уговарању значајних инфраструктурних и ЈПП пројеката, укључујући финансирање путног коридора X предвођено међународним финансијским институцијама, оснивање заједничког привредног друштва између српске Владе и Fiat SpA итд.

Током протеклих 10 година, господин Андрић је био експерт ЕБРД-а, УСАИД-а и Светске банке за питања банкарства, државних предузећа, стечајног права и финансијског реструктурирања, укључујући и регулаторни и пројектни рад. Као шеф комисије Владе Србије за израду нацрта прописа, господин Андрић је имао кључну улогу у изради нацрта Закона о стечају из 2009. године, Закона о привредним друштвима из 2011. године и Закона о добровољном финансијском реструктурирању из 2015. године, а учествовао је и као члан комисија за израду нацрта у припреми измена и допуна Закона о стечају из 2017. године и нацрта Националних стандарда за стечај.

Лука је један од оснивача и дугогодишњи члан управе Удружења Turnaround Management Association.

Сарадници:

Paul Omar

Paul је академски правник који ради у британском сектору високог образовања и такође и као консултант бројних међународних институција активних у сектору инсолвентности.

Paul је радио британској академији 25 година, углавном на Универзитету у Сасексу, као и у Велсу и Источном Мидлендсу. ренутно је виши предавач земљишног права на Универзитету Де Монтфорт у Лестеру. Такође је имао гостовања на Универзитету у Преторији, Универзитетском колеџу у Лондону и на Правном институту Џерси, Сент Хелијер. Његови истраживачки интереси обухватају стечајно, корпоративно и имовинско право и објавио је преко 230 књига, уређиваних збирки, поглавља и чланака. Уредник је часописа *International Insolvency Review* и члан уређивачког одбора *Eurofenix* кварталног часописа *INSOL Europe*.

Paul је радио као секретар Академског форума *INSOL Europe* и као члан Управног одбора Међународне академске групе *INSOL*, заједничког академско-практичког пројекта *INSOL Europe* о сарадњи и комуникацијама, Академске саветодавне групе на пројекту међународне дипломе *INSOL* и одбора за *INSOL*-ов међународни курс за глобалну стечајну праксу. У скорије време, Paul је био члан Експертске групе Европске комисије за реструктурирање и стечај, која је помогла у изради нацрта Директиве о превентивном реструктурирању и облику нове иницијативе за усклађивање несолвентности објављене у децембру 2022.

Paul је тренутно консултант Европске банке за обнову и развој и радио је/ради на пројектима у Јерменији и Србији. Такође је спољни саветник курса за индијску диплому из несолвентности и координатор техничког истраживања за *INSOL Europe*.

Catherine Bridge Zoller

Catherine Bridge Zoller је виши саветник за финансијско право у ЕБРД-овом Програму правне транзиције, који има за циљ да промовише правно окружење погодно за инвеститоре, транспарентно и предвидљиво у земљама у којима ЕБРД послује. Откако се придружила ЕБРД-у 2012. године, Catherine је водила пројекте реформе несолвентности и финансијског права у различитим јурисдикцијама у Европи, Централној Азији, Северној Африци и на Блиском истоку.

Catherine је алумни *Clifford Chance LLP*, где је радила у канцеларијама компаније у Лондону, Милану, Минхену и Дубаију. Држављанка Велике Британије и Канаде, Catherine је квалификовани адвокат у Енглеској и Велсу.

